

Zvon

LJUBLJANSKI ZVON

MESEČNIK ZA KNJIŽEVNOST IN PROSVETO

LETNIK XXXIII.

ŠTEV. 2.

FEBRUAR 1913

Vsebina februaranskega zvezka:

1. Vojeslav Molè: <i>Iz dnevnika</i>	57
2. Vojeslav Molè: <i>Zimska noč</i>	58
3. Vojeslav Molè: <i>Romanca</i>	58
4. Milan Pugelj: <i>Zemljica sveta</i>	60
5. Ivan Petrovič: <i>Entree</i>	68
6. J. Ribičič: „ <i>Da bi ti videl v dušo...</i> “	69
7. L. Pintar: <i>O krajnih imenih</i>	74
8. Fran Albrecht: <i>Modri sonet</i>	79
9. Felicijan: <i>Divji lovec</i>	80
10. J. Kozak: <i>Pierrot</i>	91
11. Rado Murnik: <i>Hči grofa Blagaja</i> . Roman. (Dalje prihodnjič.)	98
12. Književna poročila.	
Fran Albrecht: <i>Radivoj Peterlin-Petruška, Po cesti in stepi.</i> —	
Dr. A. Dolar: <i>Zabavna knjižnica. XX. zvezek.</i> — Anton Debeljak:	
<i>A. M. Dostojevski, Zapiski iz mrtvega doma.</i> — L. Pintar: <i>Zbornik.</i>	
Jož. A. Glonar: <i>Časopis za zgodovino in narodopisje.</i> — Dr. Fr. Sturm:	
<i>Aleksander Dumas star., Vitez iz Rdeče hiše.</i> — W.: <i>Pravljice.</i> —	
— M. Pajk: „ <i>Glasnik srpskog geografskog društva</i> “	104

„Ljubljanski Zvon“

izhaja v zvezkih po enkrat na mesec ter stane na leto 9 K 20 h, pol leta 4 K 60 h,

četrt leta 2 K 30 h, za vse neavstrijske dežele po 11 K 20 h na leto.

===== Posamezni zvezki se dobivajo po 80 h. =====

Izdajatelj: Valentin Kopitar.

Urednik: dr. Janko Šlebinger.

Upravništvo v „Narodni tiskarni“ v Ljubljani, Knaflova ulica št. 5.

Lastnina in tisk „Narodne tiskarne“ v Ljubljani.

Vojeslav Molè:

Iz dnevnika.

Mrzel veter brije nam v obličja.
Le vedetin klic od časa pa do časa
se razlega od poljane snežne.
Trudne sklenil sem oči in tiho
v sanje smreke nad menoj šume.

Da, jesen je. Skoz zaslone svilne
solnčen blesk se trepetaje zliva,
na klavirju rože v njem žare.
Ti pa sama si ko bleda roža
in besede moje tolažilne
samemu zvene mi tuje.

„Če se več ne vrnem, ti edina,
vedi, da si moja zadnja misel
ti bilà, ti moje vse . . .“

Oklenile so me tvoje roke,
tvoje drobne, drhtajoče roke,
dve veliki solzi sta vzblesteli
v sinjih ti očeh.

„Vrneš se, moj dragi, vrneš . . . vrneš . . .“
In ko ogenj ti poljub gori —

Klic. Pritajeno povelje. Tiho.
Sanjal sem. S poljane veter piše,
v gostih kosmah sneg ves svet zagrinja
in nad mano smrekov gozd šumi.

Zimska noč.

V barakah na ruski meji.

Vihra, metež, noč brezdanja,
v pusti sobi luč brli;
moja trudna misel sanja
sen o tebi — ah, kje si?

Pisma drobnega vrstice
tiho govore z menoj
in cvetejo ko cvetlice
in so kakor vroč napoj
in so polne hrepenenja
in zvenijo kakor smeh
in je v njih ves sen življenja. —
Tajen blesk imaš v očeh,

moja ljubica edina,
rože ti gore v laseh,
in krog naju je tišina
kakor v svatbenih nočeh.

In le burja melodije
vriska čez sneženo plan.
Enkrat se življenje žije,
enkrat vsak le vzhaja dan.

In v razkošnem snu ognjenem
k tvojim usta mi drhte, —
a na lističu sneženem
zacvetele so solzé.

Vihra, metež, noč brezdanja,
v pusti sobi luč brli;
moja trudna misel sanja
sen o tebi — ah, kje si?

Romanca.

Razšumeli so se vali,
razpršele golobice
in mornarji priveslali
so pred marmorne stopnice.

Čez preproge, z zlatom tkane,
bleda je prišla princesa,
tiha kakor šum platane,
vitkostasa ko cipresa.

Nemo so se priklonili,
jo pozdravili mornarji;
v svoji rožni, šumni svili
je bilà ko solnce v zarji.

Razšumeli so se vali,
v taktu vesla so zapela,
kakor blesk je poletela
ladja bela ob obali.

Cvetje krilo je bregove,
solnce, solnce vsepovsodi,
čez opojne so vrtove
divji plavali labodi.

In mornarji so zapeli
pesem ji v kralju slavnem:
jutri mu tam v cerkvi beli,
na prestolu staroslavnem

bo ovenčana kraljica,
z biseri odeta žena . . .
Strepetala je ko ptica
iz opojnih sanj zbujena.

In čez krov se je nagnila
bleda, svilnata princesa,
in le voda je čutila
solzo njenega očesa,

in le veter je v bregove
vzdih njen nesel vsepovsodi;
a visoko čez vrtove
divji pluli so labodi.

Milan Pugelj:

Zemljica sveta . . .

Ko sem se nastanil v novem kraju in se zlasti v gostilni seznanil s tržani, so me bili nekateri prav veseli. „Ah, koliko lepega sem čital od vas,“ so rekli in po očeh se jim je poznalo, da so mi dobri in naklonjeni. Drugi, čemerneži in naduteži, ki so razvrščeni in potaknjeni v vse družbe naše dežele, so gledali name prezirljivo in iskali povsod prilike, da bi mi dokazali, kako malo pomenljivo se jim zdi moje delo. Zvečer, ko smo se razstajali, so pazili na to, da so mi hladno segli z roko, za mizo, ko sem kaj govoril, so se delali razmišljene in nepozorne, ko so govorili sami, so se ozirali v vse po vrsti, samo mene so preskakovali njihovi pogledi. Bilo je povsod jasno, kaj mi hočejo reči. „Ti ne pomeniš za nas nič! Koliko te cenimo, spoznaj!“ In če so bili prisiljeni vsled mučnega molka izpregovoriti besedo, so pričenjali, kakor bi jih kdo silil, da govore o sami literaturi: „Dostojevskega ste gotovo čitali. To je mojster! Pri nas ne znamo tako.“ Ali: „Maupasant — ta ti je znal pisati novelice!“ Ali tudi: „Zadnjo kritiko v . . . sem čital o vas. No, veste . . . kako se vam zdi?“

Med vsemi me je najbolj zanimal star mož, ki je bil debel, gladko obrit in že ves siv. Spominjal me je popolnoma na mojega očeta. Glavo je imel debelo, lica bleda, mesnata in povešena, nos ukrivljen in močen, a oči mehke, zelene in dobrohotne. Sive lase je česal nazaj in pil je mnogo, ne da bi ga videl kdaj pijanega. Sedel je na koncu mize, se prijazno menil, pa se tudi popolnoma zadovoljeval brez razgovorov. Ponoči sem ga videl parkrat, ko je krenil s ceste in zavil za hišami na holm, kjer je dolgo sedel ali klečal, kar se v temi ni dalo jasno določiti. Zanimal me je še bolj in nekoč sem vprašal enega izmed omizja, kdo je in kako je ž njim.

„Ali še ne veste?“ sem izvedel. „Vesel bo, če ga boste vprašali!“

Od druge strani sem slišal, da je dolgo služboval med Nemci. Na Tirolskem ali na Solnograškem je bival in zdaj na stara leta živi zopet doma v pokouju.

Zaplesti se ž njim v pogovor ni bilo težko. Vljuden je bil do skrajnosti, zdelo se je, da razpolaga samo z najprijaznejšimi besedami in še med tistimi izbira, katera bi pomenila lepše in zvenela

blažje za uho. Ves obraz se mu je smehljaj in oči so se topile dobrohotnosti in miline. A pozneje, tekem razgovora, je postajal resnejši. Lepo roko z belimi okroglimi prsti je položil na čelo in ves se je zresnil. „E“ — je dejal — „mlado navdušenje goljufa, prijatelj moj! Mladost je nepremišljena, dejal bi, brez uma. Naenkrat zavre kri in duh plahuta, kakor negodna ptica, ki je zapustila prekmalu gnezdo. Zagledal sem se, rečem vam, kar trenutkoma na ulici. Da ima mladenič pred sabo le lepo lice, zapeljiv stas in oči in ustne po svoji volji, no, drugo preskrbi vse sam. Mislim tukaj srce, duha, prepričanje . . . Vidite, tudi jaz, kakor bi bil butil s čelom ob ograjo. Tukaj obstoj, zdaj si našel, kar si iskal, to je tvoj cilj! Zaljubil sem se v Nemko.“

Sobo so napolnili in zasedli pivci do zadnjega kotička, ker je bilo v nedeljo zvečer. Kadili so in pili in oštir in njegova hči sta se sukala med hrbti in stoli, nosila pijačo, štela denarje in se zanje zahvaljevala. Kadilo se je, hrup je bil velik in zato je bilo treba govoriti na glas. Gostilničarjeva hči je bila lepa, zlasti v život in ko se je drsala mimo mojega soseda, jo je potrepal ta po mladih in trdih dekliških bokih, da ga je dekle vse v čudu pogledalo, a on se je nasmejal meni in njej in vame obrnjen je dejal; „Taka stvar zmeša mlado kri. Tudi mene je. In reči moram: bilo je lepo. Voditi dekleta tako na spomlad, ko razpoka prvo brstje, s seboj na izprehod, ali čakati nedeljsko popoldne doma v svojem toplem in samskem stanovanju, ko pada zunaj sneg in se pode lačni vrabci in sinice po sneženih vejah za koščkom kruha, kdaj se odpro vrata in vstopi ona, v lica in v roke mrzla, a oči vročih in plamtečih — to je lepo, prijatelj moj! In pozneje! Poročiti se z lepo in mlado žensko, ki vstaja ob jutrih z bleščečimi rokami iz svojih zlatih las, živeti ž njo prve mesece in tudi leta, to spada še vse med rozine življenja. Ali ni na svetu tako lepe reči, da bi nam ne vzela navada njenega čara. Leta teko, preko čustev se razpno misli, ki brskajo, prevračajo, tehtajo in sodijo. In tukaj, glej, se noče vjemati to, tam, premislite, ona zadeva nekako nesoglasno kriči sredi našega življenja in še to in ono. Rodili so se mi sinovi. Štirje po vrsti. Ah, kakšni dečki, gospod moj, rdečelični, skočni, ah, štirje sinčki moji . . . gospod . . .“

Glas se mu je tresel, oči sò mu bile mokre in kri mu je zalila bleda, mesnata lica in vrat in tilnik.

„Hodil sem ob nedeljskih popoldnevih na izprehod, prižgal si viržinko, držal na hrbtu v rokah palico, a pred mano so se vodili za

roke moji sinčki. Dorče, Stanko, Milan in Brunek. Dorče je bil najstarejši in največji, a drugi so šli po vrsti do petletnega Brunka kakor po stopnicah. Kakšni so bili, kako veseli, zdravi in rdeči in smeli! Zdaj je poskočil Dorče, ko mu ni dala drugače mlada kri, in vrsta se je zategnila na njegovem koncu naprej, zdaj se je splašil mali Brunek, izprevrgel v zraku svoje debele nožice, pa, halo! potegnil vso vrsto za sabo. In zdaj so povrtali z glavami vsi predse po zraku, kar podivjali so in zleteli naprej kakor mladi žrebčki. A od zelenih klobukov jim je štrlelo kvišku dolgo fazanovo perje kakor sablje. No, jaz pa zadaj z viržinko in palico. Kaj mislite, da sem takrat kaj mislil? Ne, motili bi se! Brez misli sem bil, a zadovoljen in nekako široko razpoložen. Zdelo bi se vam, da sem premišljal morda takole: Dorče se zanima za živali, ta bo profesor naravoslovja; Brunek je hraber, ta bo vojak in tako. Ne, ničesar ne! Vesel sem bil, da so zdravi in gledal po ljudeh, ki so se ozirali za mojo štiriperesno deteljico. In ko sem slišal iz ust kake gospe: „Glej te krasne dečke!“ ali „Srečni starši, ki imajo te zale fantke!“ sem se nasmehljajal in prijazno pozdravil v zahvalo. Ne znam in ne maram opisavati očetovskega veselja. Ali kljub temu, da ga mnogi smešijo, je naslada, ki drži primero z največjimi užitki sveta. Ne motim se, gospod. Moja žena je rekla vedno: „Vsakim staršem se zde njihovi otroci najlepši!“ A jaz sem šel po cesti s svojimi in od vseh strani sem slišal: „Glej jih, prezale fantke . . .“

Pri mizi za vrati so pričeli peti. Tisti, ki je jemal čez, je imel strašen glas. Včasih se je zdelo, kakor bi zacvilila žaga po žeblju.

„Doma smo govorili nemško. Iz početka dobro vem, da sem rekel ženi: Naučil te bom svojega jezika, in ko boš govorila po moje, te bom imel še rajši! Tudi knjige sem kupil. Ko sva jedla, sem ji pokazal žlico in ji rekel: „Vidiš, to je žlica!“

„Šlica! je rekla ona.

„Žlica!“ sem popravil jaz.

„Šlica!“

„Ž — ž — ž — lica!“

Š — š — š — lica!“ se je smejala ona in obtičali smo pri šlici. Vino sem naročal od doma. Rečem vam, vsemu se privadi eden od nas, samo če se je navadil na naše vino, mu ne bo nobeno več na svetu tako teknilo. Pil sem po svetu mnogo dobrih vin, pa pri nobenem nisem bil tako zadovoljen, kakor pri teje naši rdeči kapljici. Tudi s pivom ni nič. Trebuh si človek priredi sčasoma ž njim, ko ga že tako obtežuje peza starih let. A zaklepetal sem se. Torej

vina sem naročil od doma, natočil sem ga, ga povzdignil proti luči, gledal po stari lepi navadi vanj in rekel ženi: „To-le je dobra kapljica, pa zdrava, zdrava! Ná, pokusi!“

Dal sem ji, pa je napravila tako šobo, da sem se ji od srca smejal.

„Kizel!“ je rekla.

„Kisel!“ sem popravil.

„Ja . . . kizel!“

„Kissssel! In tak mora biti, ker je cviček.“

„Kako?“

„Cviček!“ sem ji izrekel kolikor mogoče jasno to sloveče ime, a ona je rekla: „Cvipš!“ In to ime je ostalo v naši hiši, ne pa moje. Ona je metala sladkor v cvipš, otroci so mešali vodo s cvipšem in nazadnje sem pil še jaz cvipš.“

„No, kakor vidite, to vse skupaj je bila bolj šala kakor resnica. A prišle so šole. Veste, kaj je to za nas — nemška šola? In zlasti tedaj, kadar dobi v kremplje naše ljudi, mlado naše testo, ki se da gnesti in obličiti zunaj in znotraj in ko smo ga poslali še ravno radi tega v šolo! Slovenske šole poznam iz svojih časov, zdaj ne vem, kako je. Spominjam se normalke, kjer so me poučevali patri. Zlasti mi je v spominu moj nekdanji katehet, ki je že davno umrl. Reklo se mu je pater Erenfrid. Dovolite mi, da rečem o tem pokojnem možu besedo, to pa zato, da dobite pravo sliko. Hodil je že težko, ker je bil silno debel, plešast in star. Nos je imel zapognjen, velik, po grebenu tenak, a na koncu na znotraj ukrivljen in zelo špičast. Oči majhne in mačje. Bali smo se ga strašno. Ko nisem znal nekoč na pamet dvanajst božjih lastnosti — še zdaj se jih živo spominjam, ko sem siv — mi je rekel: „Boš pa ostal danes po šoli tukaj!“ To je bilo prvo uro zjutraj, in ves čas do poludneva so hodili sošolci nekako oprezno mimo mene in se ogibali pomenka z menoj, kakor bi bil bogve kako zaznamovan. Opoldne, ko so odšli vsi domov h kosilu, sem jaz čakal do pol ene. Takrat je prišaral počasi po hodniku, odprl vrata, pogledal proti meni, ki sem naglo vstal in mi zamahnil z roko v znamenje, naj sedem. Zaprl je vrata in se mi bližal, gugaje se težko z leve na desno. Mene je bilo groza, ker sem slišal, kaj so pravili o njem drugi. Ne vem kako, ali vem, da se je stlačil k meni v klop in sicer tako, da je sedel na črni deski, kjer smo mi pisali in imeli knjige. Gledal mi je mačje v oči in me vprašal: „Zakaj se ti ne učiš, kaj? Ali veš, kdo se ne uči? Pobalini se ne uče! In veš, kaj zaslužijo

pobalini? Okoli ušes!“ In takrat je zamahnil s širokim kutarskim rokavom in me udaril ploskoma zadaj po lobanji. Zašumelo mi je in takoj sem sedel. Ko me je udaril enako drugič in tretjič, sem gledal kakor v megli. Domov sem prišel bled in pijan. Nič nisem jedel in tudi vedel nisem natančno za nobeno reč. Oče me je gledal in rekel: „Že vem, kaj mu bo, mati! Dobil jih je in ta je prava! Šiba novo mašo poje!“ Samo mačka se mi je dobrikala, kakor bi se ne bilo ničesar pripetilo. Tako nekako so vzgajali za mojih dni v naših slovenskih normalkah.“

„In na gimnaziji?“ sem posegel vmes, ker tudi sam nimam lepih spominov na pisano množico po večini slabih in smešnih svojih učiteljev.

„Na gimnaziji,“ je kimal z glavo starec, „tam je bila v mojih časih šele prava Sodoma. V šoli smo se čutili kakor v pregnanstvu in naši največji sovražniki so bili učitelji. Kako so gledali, da bi nas kje zasačili in mogli zato kaznovati! Ko smo morali presedeti kako nedeljo v zaporu, ki se mu je reklo uradno karcer, a smo ga nazivali mi, ne vem zakaj, špinača, je moral biti v šolskem posloplju tudi eden od profesorjev, da je nas nadzoroval. Spominjam se nekega gospoda, ki je preživel take nedelje v zatohli šolski pisarni z največjo naslodo. Njemu je naravnost sijal obraz, ko nas je zjutraj porazdelil po samotnih in dolgočasno zevajočih sobah, on se je smehljaj v resnični sreči, ko je prišel proti mraku nadzorovaje gledat naše lačne obraze in pobirat naloge, ki nam jih je naložil spisati. Za zadnje zlo, ki nam ga je mogel povzročiti, je povedal z naravnost triumfalnim ponosom tole: „Te naloge bodo klasificirane prav tako kakor vse šolske!“ In z zmagoslavnim sijajem na obrazu jo je odkuril. In kako je ta človek nad nami kričal pri pouku! Spominjam pa se med vsemi zlasti enega. Bil je majhen, nekoliko na ven zbočenih nog, mastnega in bledega obraza in krog ust babjesitnih potez. Vtiska njegovih oči še zdaj nisem pozabil. Imel sem tiste čase doma jeznoritega domačega zajca, ki je bil z zadnjimi po tleh kakor bi sekal s palico, mrdljal je z ustnicami in v oči kot v glavo sploh je bil enak učitelju, ki ga opisujem. Učil je — ta učitelj, ne zajec — matematiko in to je bila zanj tista veda, brez katere ni mogoče na svetu živeti. Kdor ne zna geometrije, trigonometrije in tako naprej, je idijot. Tak človek, po njegovem, ne zna in ne more logično misliti. Tako bitje preneha biti razumno bitje in pade na stopnjo živali. Računali smo obresti od obresti in tisti, ki ni znal, je bil deležen največjega pomilovanja. „Kako hočete, vi ubožec,

živeti? Pa kaj hočete doseči? Vi ste izgubljeni . . . Človek bi se razjokal nad vami! Če bi vam tudi ne dal v izpričevalo petice, bi vam s tem ne pomagal. Vi niste za življenje . . . smilite se mi!“ —

Kaj hodi ta človek — sem si mislil jaz mimogrede — v jasnih in suhih nočeh na holm, kaj tam dela, ko je vse tiho okrog in vse spi? Njegovo trezno in mirno pripovedovanje ni hotelo v harmonijo z njegovim nočnim potom, na katerem sem ga opazil že parkrat. Pozno, ko se vrača na stanovanje, kjer živi sam, krene s ceste in zavije na holm. Tam čepi ali kleči ali sedi kar v temi in na daljavo ni mogoče razločiti. Okrog vse molči, zvezde bleste, mesec . . .

„S tem, kar sem povedal, ne mislim izreči nobene splošne sodbe,“ je nadaljeval, „ali celo obsodbe. Ne! To so moji osebni spomini, ki jih vam pravim za mizo, privatno. Povedal sem vam to zlasti zato, da vidite razliko med šolanjem, ki je doletelo mene, in onim, ki so ga srečno prebili moji dečki. Tam — sebe mislim in nekatere svoje učitelje — se je gojila malenkostnost v najtanjših potezah, tu se je delalo nekako široko in na celotno. Meni so bili učitelji sovražniki, sinovom prijatelji in zaupniki. Tega seveda ne morem točno razmotriti, koliko vlogo je igralo pri stvari slovansko pokolenje.“

„Moj večji sin zna slovensko. Ko je bil star deset let, mi je prinesel nekoč domov nekakšne kolke, ki jih je prodajala med drugimi stvarmi neka družba zato, da si nabavi denar za uspešnejšo germanizacijo. Rekel sem mu: „Sinček moj, ne kupuj teh stvari in da pokažeš, da jih ne maraš, vrni jih, pa če tudi ne zahtevaš krajcarjev nazaj. Vidiš, to so reči, ki naj bi škodovale tvojemu in mojemu narodu in tega ne smeva midva, ki sva sinova tega naroda, podpirati.“

„Kakšen pa je najin narod?“

„Dober in blag, kakršen sem jaz, tvoj oče, in čvrst in krepak in čil kakor si ti, moj sinček!“

„Kje pa živi?“

„Ne daleč . . . Čakaj, ko pridejo počitnice, pa te popeljem tja. Lepi kraji so, gozdovi črni in širni, kakor jih ni tukaj, in doline zelene in prostrane, a tudi gore, visoke do nebes in ponosne.“

„Kdo pa ti je prodal tiste kolke?“ se je vteknila vmes moja žena.

„Gospod profesor nemščine!“

„No,“ je dejala odločno, „potem mu ne smeš ničesar vračati!“

„Zamislil sem se. Kakor senca je padlo name in še huje mi je bilo, ker sem vedel, da sem sam vsega kriv. O šolski vzgoji

sem rekel, da je bila bolj celotna in umnejša kakor tista, katere se jaz tako žalostno spominjam. Eden mojih sinov mi je bil v tem enak, da ni imel o matematiki niti pojma, drugače pa je bil zelo nadarjen. Dopržil je srednje šole izborno, kar bi bilo v mojih časih nemogoče, in je zdaj, kar se službe tiče, mož na svojem mestu. Drugemu zopet sta se obrnila dar in veselje na drugo stran, tretjemu zopet na drugo, ali vsi so lepo zdelovali in vzorno zaključili svoje nauke.

„Nekega dne je prišel domov najmlajši — Brunek — in mi rekel: „V šoli sem vprašal profesorja zgodovine, kakšen narod je to, Slovenci? Dejal je, da je to narodič brez zgodovine, katerega žive še spodaj na koroški meji zadnji ostanki.“

„To je vseeno, dasi ni res! To je moj in tvoj narod! Vsaka žival ljubi svoj dom, tudi mi moramo imeti radi svojo domovino in svoj rod.“

„Ravno tako sem dejal. A učitelj je rekel, da je moj narodič za ljubezen premajhen!“

„In ti si utihnil in to je prav!“ je posegla vmes mati. In k meni se je obrnila in dodala: „To je že preneumno!“

„Kaj?“

„Tvoje počenjanje. Otrokom, še nerazvitim, vsiljuješ nekakšno politiko . . .“

„Kakšno politiko?“

„Šovinizem!“

„Molči!“ se mi je izvil krik in speklo me je v srcu, kakor bi me kdo dregnil z razbeljenim železom.

„Pri štiridesetih letih je jela moja žena bolehati. Nagajala ji je kri, ji bruhala v vročih navalih zdaj v prsi in zdaj v glavo, in napravila iz nje silno občutljivo in čemerno žensko, ki ni imela več nikakega lastnega življenskega poguma in je govorila samo o bolezni in o smrti. Ob vsakem prazniku je ponavljala, da je v božjih rokah, če ga bo še kdaj obhajala ali ne, na sveti večer, na starega leta večer je pela več let zaporedoma isto pesem: Bog ve, Bog ve, obsorej čez eno leto bo že trohnela zunaj v zemlji . . .

„Sinčke sem peljal nekoč v svoje kraje. Razkazal sem jim vse, povsod sem jih gostil, povsod navduševal in vedno videl na svojo žalost, kaj jim sije iz oči in jim brodi po glavi: Ah, kaj je to, kaj je to proti temu in onemu! Kaj so ta mesteca, te vasice proti mestom, ki štejejo stotisoče in milijone, kaj ta kultura proti oni ogromni, svetovni . . .

„Nekoč mi je rekel doma najmlajši in najljubši sin Brunek — v osmi šoli je bil — tole: „Kaj vse to, kar čebetaš ti, kaj vse drugo povrhu! Fest steht nur die Wacht am Rhein!“ Planil sem, gospod, planil, kakor nikoli ne v življenju in težko železno lopatico sem pograbil, s katero je metala dekla premog v peč in s tisto sem zamahnil, gospod . . . Čutil sem, da je v moji duši nekaj počilo, odlomilo se je, in nič bi mi ne bilo za to, če bi bil tedaj koga ubil, in če bi bil tisti kdo tudi moj lastni sin.“

Razjaril se je bil in razvnel, kakor ga še nisem videl. Sapa mu je bila težka in oči mu je zalila kri. Ozrl sem se po sobi in videl, da ni bilo nobenega gosta več razen naju. Za pečjo je sedela mlada oštirjeva hčerka in dremala.

„Mati je planila vmes in me zadržala. Prestrašila se je bila, da je več dni ležala. A med menoj in sinovi je zrastle meja, ki je nas ločila, kakor hrib dve dolini. Zdajle, gospod, glejte, skoro bi zaplakal! Premislite, premislite: izredil sem si štiri nasprotnike, štiri trde neizprosne sovražnike, ki prezirajo moj rod in se sramujejo mojega jezika . . . Ah, prime me včasih, gospod, prime me, kakor bi zgrabil z železno pestjo za prsi . . . Ob grobu matere smo se razšli kakor tujci. Oni, že preskrbljeni, svojo pot, jaz, nesrečnež, praznih rok v domovino . . .“

Več ni mogel govoriti in pohrkaval je. Z denarjem je potrkal ob čašo in plačal molče. Zunaj sva šla brez besede drug tik drugega in tam, kjer se lomi od ceste pot na holm, mi je stisnil roko in zavil ob robu smrekovega gozda navkreber. Stopal sem naprej, a se kmalu tihotapsko vrnil in hitel med smrekami po mehkem gozdnem mahu za njim.

Noč je bila jasna, nebo vse v zvezdah in mesec je razlival po dolini svojo tiho luč. Nekje za gozdom so peli fantje in pesem, polna preprostega in iskrenega občutja, se je razlivala rahlo in otožno po mirnem in prosojnem ozračju.

Prišel sem na vrh in videl sem ga. Med dvema smrekama sem ležal na prsih in gledal oprezno vanj. Klečal je na travi med poljskimi rožami, klobuk je ležal tik njega in iz temnih bilk se je svetlikala njegova s srebrom okovana palica. Sklepal je roke, kakor bi molil, sedel na petah, sklanjal sivo glavo z dolgimi in nazaj počesanimi lasmi k tlom in govoril s tenkim, lomečim se in tožečim glasom: „Odpusti mi, ti zemljica domača, zaigral sem . . . zapravlil . . . Sokoliči moji, kam ste se razleteli?“

Vežalo me je v vratu in tiščalo v prsih, tako čudno je bilo vse to. Noč, zvezde, mesečina, vse tiho, samo otožna pesem za gozdom in tam pred tabo klečeč starec, ki se pojemajoče oglašča in prosi milosti.

„Štiri mi je dal Bog, a nobenega ti nisem pripeljal. Domača zemljica, ti zlata, sveta, edina . . . odpusti, odpusti! Sinčki, vi sinčki moji . . . izgubljenčki . . .“

Odplazil sem se domov, odprl sem okno, stal kakor kip in gledal po svetli noči. In kakor bi bila vsrkala v sebe starčkov glas, se mi je zdelo, da šušti po njej: Zemljica sveta . . . sinčki, izgubljenčki . . .

Ivan Petrovič:

Entree.

Stopila predme je podoba daljnih sanj —
Pozdravljena mi sredi zlatih dni!
Zanos moj gre prek črnega sveta,
odkar objem je naju združil nem.

Z menoj resnica živa, ne fantom
več praznih iluzij . . .
Ko srce s srcem družu se iskanim,
umre ves strah preteklih dni.

Na ustnih smeh in smeh v očeh —
to pot bo najina, pravljica sreče . . .
Pa če se zgurne tema nad menoj:
kdor je življenje živel, ne trepeče.

J. Ribičič:

„Da bi ti videl v dušo . . .“

Temni lasje so se ji valovili po vzglavju. Sredi las se ji je svetil beli obraz. Kakor da se hočejo ločiti od obraza, so izstopile oči in silile v beli strop.

On pa je sedel ob postelji in gladil od časa do časa njeno roko, ki je visela vsa tenka izpod odeje. Brez smeri so mu gledale oči naravnost izpod stisnjenih obrvi. Vse je mirovalo na njegovem obrazu, še trepalnice so počivale kakor utrujene. Le ko mu je šla roka rahlo božajoča po njeni, so mu vztrepetale zgornje ustnice. —

Na stropu je nepremično sedela muha. Pa se je zbala tišine: odtrgala se je od stropa in se zagnala v šipo. Na pol udušen je šel po sobi glas njenega boja izpod težkih, rdečih zaves. Zdrznil se je on in zdrznila se je ona. On je vstal in stopil s tihim korakom do okna in rešil muho. Ona je gledala za njim, lica so se ji pordečila za senco, in ustna so ji šepnila:

„Anton!“

Okrenil se je on in se tiho približal. Nalahno je privzdignil belo rjuho za ped. Oko mu je obstalo na malem telescu njegovega prvorojenca.

Iztegnila je roko naravnost proti njemu in ustna so še bolj iskreno zaprosila:

„Anton!“

Pol srečen, pol ponosen smehljal mu je zaigral na ustnih. Hvaležno se je sklonil in poljubil njeno roko. Kakor truden je zopet sedel. Vsa mrzla je ležala njena drobna roka v njegovi dlani. Mraz mu je pretresel ude. V nepoznanem strahu jo je pogledal in božajoč je šla njegova roka po njeni.

Komaj viden smehljal sreče je zavladal na njenem licu in se ni ganil . . .

Skozi njegovo dušo se je priplazil spomin in sedel in govoril:

„Kako je že bilo? Mlad fant si bil in vesel. Klobuk si nosil po strani in žvižgal si. Ko si se ustavil pred zrcalom, si pomežiknil sam sebi, in ko si legel v senco dreves in zatisnil oko, si prijel s svojimi močnimi rokami zemeljsko kroglo in jo lučal v zrak, da je ječala. S prezirljivim nasmehom in poln usmiljenja si jo tedaj postavil zopet na mesto. Tak si bil! In tak mlad fant, vesel in močan, si se napolnil nekega dne iz vasi. Solnce je pripekalo, vroče je bilo

in tebi se ni mudilo. Krenil si s poti in se vstavil pred njo. Ležala je v senci, oči so ji bile zaprte in ustna napol odprta. — Ali niso bile oči nalašč zaprte in ali niso bile ustna nalašč napol odprta? Kaj vpraša mlad fant! Sklonil si se, globoko si se sklonil in poljubil si zaprte oči. — Odprle so se! In ko so se odprle, si poljubil še ustna. Nič več nisi žvižgal in zemeljska krogla se ni več ganila z mesta. Leglo je bilo nate in ni te več izpustilo. — Kako je bilo dalje? Prišel si spet, ali pravzaprav privleklo te je drugega dne in tretjega in spet in spet . . .

„V tebi je resnica!“ si dejal, ko si jo držal za roko in ji gledal v oči. Govoril si o resnici, kakor bi jo razlagal na dlani.

Pa dobro in prav je, da je nisi imel na dlani, kajti vedi Bog, če bi ne bila dlan prazna. Kdaj si bil srečnejši: onega dne, ko si še mislil, da se dotika nebo zemlje tam za hribom, ali ko so ti povedali, da se ne dotika zemlje nikjer? — Poglej jo, ki leži pred teboj in gleda nepremično v strop! Kaj misli? Ne veš! Ne veš, kaj se godi za tistim belim čelom, kaj je skritega v dnu duše! Ali je resnica, kar ti prisega v tesnih objemih? Ali ni več ta hram svetišče resnice, ali ni več ona svetnica v svetišču?

Čakaj, pomisliva, kako je že bilo? Čisto natančno pomisliva, prav trezno presodiva, kakor bi se bilo zgodilo tujim ljudem.

Ples je bil. Sedel si v eni izmed stranskih sob; natanko si videl od tam vrvenje v dvorani. Ona je plesala. Po prvem plesu ti ga je pripeljala.

„Franc Kralj, skupaj sva hodila v ljudsko šolo,“ se je nasmehnila. Ali bi ne bilo boljše, da bi bila rekla samo: „Franc Kralj“. Še nejasno ti je šlo skozi dušo: sama je spoznala greh, pa se opravičuje! — In dobro premisliva: Ali se ji niso zaiskrile oči? — Priklonil si se in mu ponudil stol, pa bi ga bil najrajši obdolžil tatvine!

Sedel je in govoril. Ali nisi že vse to, kar je govoril, nekje slišal ali čital? Obema je govoril, a pogled je govoril le njej. Umetnik je bil, ali nekaj sličnega. Govoril je o umetnosti, kakor bi barantal. Hvalil je in ko je dosegla hvala zvezde, je našel vedno besedo, ki je udarila hvalo naravnost v lice, da se je skremžila in padla nazaj do vsakdanjosti. Vsa zamaknjena ga je poslušala in lica so ji gorela. — Tvojemu obrazu je bilo do solz, pa si ukazal obrazu in smehljaj se je. Tvojim besedam je bilo do psovk, pa si ukazal in barantale so za umetnost, božale in božale so domovino, lepoto so oblačile in ko je bila oblečena so jo slekle, s prstom so

kazale na njo, belo in čisto, pa so trdile, da je črna in umazana. Tako dolgo si lagal in tako dolgo si se smehljaj, da je stal lažnjivi smehljaj jasno pred zrcalom tvoje duše. Sram te je bilo, pa si vstal in odšel, da izbrišeš laž, da se ogneš zrcalu.

Zelo si bil ponosen na svojo krepostno moč. Pa si se zasačil, da si obstal ob vratih in ju gledal skozi dim. Tako je bilo spoznanje, da si se zagnusil sam sebi. Napotil si se v drugo sobo, sedel za prvo mizo in si naročil močnega vina. Ali je bil preračunjen korak, ali je bilo naključje, da si sedel ravno na prostor, odkoder si ju videl . . .

Kakor na perotih je šel valček po dvorani. Skoro prva sta vstopila. Roka se ti je stresla, vino se je zlilo po prtju. Saj ni plesala vedno tako! Roke si jima gledal — cela večnost se ti je zdela, predno se je prikazala njena desnica in njegova levica. Komaj sta se prikazali, si že mislil s strahom, da se spet skrivajeta za telesi. — Komaj trenotek si ju gledal, a v tem trenotku je stal vsakateri prst jasno pred tvojimi očmi. Ali se niso zganili prsti, ali se niso skrčili v členih ravno v zadnjem trenotku? Celó večnost traja predno se spet prikažeta. In zakaj molčita? Zakaj si ne gledata v oči? — Glej, ali se ni nasmehnila ona? Ali se niso dvignile oči sedaj, glej, sedaj — trenotek je trajal pogled. Kaj je povedal?

Končan je bil ples. Drug ob drugem sta prišla. Zakaj je ni pripeljal pod pazduho? Vsak pošten človek bi jo pripeljal pod pazduho. Ali sta videla že v tem greh? Ali je ležala že v tem bojazen, da se izdata? — Stisnila se ti je pest, udaril bi ga bil naravnost v smehljajoči se obraz; a zopet si ukazal obrazu in besedi.

„Gospod Kralj, zelo me je veselilo in upam, da postanemo dobri prijatelji. Moja hiša vam je vedno odprta na stežaj.“ Tako si govoril in se smehljaj, oči pa so stale in prežale, da bi zalotile smehljaj v njenih očeh. Dobro si bil preračunil in ni te bilo sram. —

Doma, v svojem svetišču, nisi stopil pred njo in ji rekel: „Tako in tako . . . sedaj govori!“ Ne, zakaj bal si se izkopati seme, ki je bilo morda že v kali; ampak za roko si jo prijel in dvoril si ji kakor prvi večer.

Prihajal je redno, kajti vabil si ga redno. Kako si se bičal sam! Če ste sedeli vsi trije okoli mize, se je iztegnila tvoja noga kakor nehote in se doteknila njene in njegove, da vidi, če se ne dotikata. Sunkoma si vstajal: „Ali ne zvoní nekdo?“ Ali pa: „Ali se vam ne zdi, da je prepil, zaprl bom okno.“ — Oči pa so iskale

njeno in njegovo roko in v tebi je vprašalo: „Ali se ni zganil prt, ali si ne govoriša z rokami?“

„In noči, noči! Koliko trpljenja je bilo v teh nočeh! Stokrat si se sključil v postelji, stokrat pazno prisluhnil; ali ne govori v sanjah, ali se ne izdaja, ali ni šepnila: „Franc! Franc!“ — —

Tako je premišljeval in ni čutil pogleda na sebi. Odmaknil se je bil njen pogled s stropa in se vsesal v njegove oči. „Kaj premišljuje? Kakor mreža mu leži na očeh! Ali je srečen, zelo srečen? Tako srečen, kakor sem jaz srečna? Ali misli name, ali na tegale malega črvička? Oj, ti ljubi črviček moj! Še premalo je bilo bolečin, premalo trpljenja za to bogato plačilo! Ali ni zatrepetala njegova roka v moji? Zakaj se ne ozre name, zakaj ne govori? Niti imena mu še nisva izbrala.“ —

Napol očitajoče, napol proseče se je zganila njena roka v njegovi in ustna so izpregovorila:

„Anton!“

Kakor bi udaril med nje, so se razpršile njegove misli vse križem in spomin se je preplašen potuhnil v kot. Anton si je pogladil čelo in se ozrl na njo. Pol ljubezni, pol očitanja je bilo v njenih očeh. A on je videl samo očitanje.

„Kaj hoče? Zakaj me tako gleda? In pravzaprav, ali vidi mene?“

Še bolj se je stresla drobna roka v njegovi dlani, še bolj iskrena je postala beseda:

„Anton, tako si tih! In jaz, čuj, Anton, jaz sem tako srečna! Glej ga, kako mirno spi, druga vez je to, ki naju veže! Anton, tako sem srečna. Tudi ti si srečen, Anton reci, da si . . . Tako si tih, pa imava toliko govoriti! Krstiti ga bo skoro treba, pa mu še imena ne veva, Anton.“

Nekaj svetlega, jasnega je leglo vanj: „Saj res imena mu je treba!“

„Anton, jaz sem mu že izbrala ime, ugani, katerega!“ je rekla ona in roka ji je šla božajoč po njegovih laseh.

Nekaj je potuhnjeno dvignilo glavo tam v tajnem kotičku njegove duše.

„No, ali nisi še ugani?“

Vprašanje ljubezni in sreče je bilo. Anton ni videl ne ljubezni ne sreče. Videl je nekaj, čemur ni vedel izraza. Pekel se je bil tedaj splazil vanj, ga vsega objel, da je odgovoril:

„Sem!“

„No?“

„Franc!“

Vsa presenečena se je sključila v postelji:

„Zakaj Franc?“

Zasmejalo se je v njem. Grd je bil smeh, a njemu je ugajal. Bilo mu je, da bi plesal ob misli, da muči to bolno, blede telo, to nepoznano dušo: „V srce si jo zadel! Hahaha, naravnost v srce!“

Še bolj se je sključila v postelji, trepet je šel skozi njeno telo.

„Glej Anton! Že onega dne sem videla v tvoji duši ono grdo! Čakala sem, čakala, da izgovoriš, pa nisi hotel. Tudi jaz nisem hotela. Sam bo videl krivično obsodbo, še bolj me bo vzljubil, poljubljal bo rane, ki mi jih je prizadel. Šlo bo mimo njega, kakor grde sanje in srečen bo. — Glej, Anton, veliko je bilo ljubezni v meni, nič se je ni izgubilo; taka je, kakor je bila prvega dne . . . Čuj, Anton, danes sem premišljevala: med vaju jo bom delila svojo veliko ljubezen, med tebe in tega malega in oba bosta bogata ljubezni. Ubogí Anton! Kako veliko je moralo biti trpljenje v tebi! Tako lepo sem si slikala: Vprašam ga, ugani! Koj bo ugani, „Anton!“ bo dejal. Tako lahek je bil odgovor in koliko sreče je bilo v njem! Ne, ne! Molči — nasloni se name in pozabi. Sanjal si, grde sanje si sanjal.“

In Anton je naslonil glavo ob njeno ramo in obličje je zaril globoko v blazino. Pritajeno se je splazil glas izpod blazine:

„Odpusti, odpusti!“

Vsa srečna mu je gladila lase v odgovor in skozi solze je govoril njen pogled o ljubezni, ki odpušča še pred grehom. Bilo mu je, da bi zaspal, mirno zaspal. Odleglo mu je. — Dolgo v noč sta še šepetala o botrih, o krstu, o vsem potrebnem . . .

Poln sreče, poln ponosa in hvaležnosti je bil, ko se je odpravil k počitku. Do oči si je pokrill odejo. Smehljala se mu je duša v pogledu, ko sta se srečale njune oči. Tako mu je bilo lahko v duši! Zapiral je oči, pa še vedno je stala pred njim vsa dobra.

Pa glej! Od časa do časa je vzdignila pošast glavo tam v tajnem kotu in duša mu je zastokala:

„In vendar, in vendar! — O Bog, da bi ji videl v dušo!“

L. Pintar:

O krajnih imenih.

VII.

Carniola (III, 210) je priobčila čudno trditev, ki kot taka nikakor ne sme obveljati, trditev, ki bi nezavrjnena utegnila napraviti hudo pohujšanje pri takih, ki so navajeni na „iurare in verba magistri“. Ta trditev se glasi: „Nastavek *ico* in *ica* se nikdar ne nahaja v krajevnih imenih, ampak krajevna imena obrazuje samo končnica „-ica“, ki pomeni kraj, kjer se kaj nahaja, ali kraj, ki je koga svojina, n. pr. Glinica, kraj kjer je glina“ — i. t. d.

Ta trditev je popolnoma napačna, na celem izmišljena in brez podlage. Sufiks „-ica“ nikakor ni lokalnega pomena v tem smislu, da bi se direktno iz samostalnikov s samim tem sufiksom dala izvajati krajna imena t. j. samostalniki z lokalnim označilom, češ kraj, kjer se nahaja glina, je glinica, ali kraj, kjer se nahaja ruda, je rudica i. t. d. Tako ne gre. —

Kakor uči Brugmann (Grundriss II, 624), so slovanski sufiksi lokalnega pomena: „-dlo, -ava (oziroma -java) in -išče“. O krajnih imenih napravljenih s sufiksom „-lo (dlo)“ sem obširneje razpravljal pod značnico „Znojila“ (t. j. solnčni vročini odprt kraj) v Ljubljanskem Zvonu XXXI, 494, o samostalnikih lokalnega pomena napravljenih s sufiksom „-išče“ pa v Archiv für slavische Philologie XXXII, 131, dalje v Carnioli II, 47 in v Carnioli (Nova vrsta) I, 74 pod značnico „Lanišče (Harland)“. — Za vzgled krajnih imen na „-ava“ pa navaja Vondrák (Vergl. Gramm. I, 410): Dobrava (Eichenwald), Trnava (Tyrnau, cf. trnje, das Dornach), Svitava (Zwittau — svit, die Waldrebe), Šumava (Böhmerwald — od šuma, Wald; — od „šum“ t. j. šumeči slap, das Gesäuse, v tem slučaju menda ne —?). Jihlava se pa pač imenuje po reki Iglavi, ob kateri leži; — imena rek se namreč tudi često končujejo na „-ava“, n. pr. Sučava (v Bukovini), Morava (na Moravskem in v Srbiji) i. t. d. Tudi v slovenščini imamo precejšnje število takih tvorb z lokalnim pomenom n. pr. puščava (pust kraj), goščava (Dickicht), planjava (Ebene), višava (Anhöhe) nižava (Niederung), tokava (Bergschlucht), trdnjava (utrjen kraj), murava in muljava (Rasenplatz) i. t. d. (Glej Izvestja muz. dr. XVIII, 128.) To so torej direktno lokalni sufiksi, ki tvorijo iz samostalniških osnov brez posredovanja pridevnikov krajna imena. Deloma spada semkaj tudi sufiks „-ina“, n. pr. dolina, ravnina, pustina,

krajina, planina, krčevina (Gereut), novina (Neubruch), bukovina (Buchenwald), Smederevina (Smederevska pokrajina), Jurjevina (kneževina Jurja Smederevca), Supetarščina (okolica Sv. Petra v Šumi), Samorodina (Samorodovo posestvo), Petrina i. t. d. (Primeri: Radgona iz Rádógójina t. j. Rádúgojev grad — Carniola 1909, str. 45 nasl.). Tu pa tam se tudi pri teh krajnih imenih pojavlja že posredovanje s pridevnikom. —

Končnica „-ica“ se sicer zelo mnogovrstno uporablja, tudi v krajevnih imenih se nahaja, toda tu nikdar tako, da bi jo smeli smatrati kot neposredno na samostalniško osnovo dotičnega apelativnika pritaknjeno. Oglejmo si nekatere skupine teh mnogovrstnih tvorb na „-ica“ pa njihovo razmerje do sorodnih in podobnih sufiksov. To primerjanje nam utegne določiti nekatera kolikor toliko ugotovljena pravila, v poštev pa pridejo pri tem razni c- in k-sufiksi, deloma s polnim vokalom, deloma s poluglasnikom. Vondrák n. pr. uči v svoji primerjalni slovnici (I, 461), da bi se moral pravzaprav femininum od „ik^o“ glasiti „ika“, da se pa glasi „ica“ n. pr. grešnik grešnica; „-ica“ pa da je tudi femininum za „^oca“ n. pr. žnjèc (Schnitter) „žnjica“ (Schnitterin) — dalje da je ^oca prvotno feminina vsoporednica za „^oca“, da se je pa ta „^oca“ pod vplivom sufiksa „-ika“ pretvoril v „-ica“ in da je starejšo priponko „-ika“ skoraj popolnoma izpodrinil; iz „^oca“ in „-ika“ da se je torej po nekaki čudni spojitvi izcimil sufiks „-ica“. — Jaz zgodovinskega razvoja tega spajanja sorodnih teh sufiksov kar na kratko ne morem fiksirati, vendar pa se mi dozdeva, da ima v vseh teh izpremembah in razvojnih stopnjah prav važno vlogo naglas, ki ni ravno stalno omejen na ta ali oni zlog, ampak se prav rad z zloga na zlog preteza in prelega. Lahko bi torej rekli, da je „-ica“ okrepljen „-ca“, ali da je „-ca“ oslavljen „-ica“. Isto razmerje velja tudi za druge podobne slučaje n. pr. vrábec, vrábca pa vrabič, vrabiča; ali górcá, górcé pa gorica, gorice. Tako uči ortoepija, samo da mi brez preusvojenega knjižnega naziranja trezno opazujemo naravno izreko in si ne damo od šole in knjige ničesa po črki sugerirati. Šola in knjiga sèveda pravita: Bístrica, Ríbница, Blágovica in Sódražica, čista narodna izreka pa pozna le: Bístrca, Ribénca, Blagóvca in Sódrašca. Jasno izražen je sufiks, „-ica“ le, če ima naglas n. pr. Borovnica, Sopotnica, Políca, Krníca i. t. d. — Ali imamo torej sufiks „-ica“ ali „-ca“, bi potemtakem sè stališča ortoepije določeval le naglas. Če pa zdaj pogledamo faktučne razmere, ki dandanes vladajo v knjigi, vidimo, da je knjiga iz stare dobe sem sprejela drugačno razloče-

vanje, da namreč iz samostalnikov na „b“ napravlja manjšalnice s sufiksom „-bca“, iz samostalnikov na „-a“ pa sufiksom „-ica“; n. pr. iz dētō dobimo dētōbca (deca = otroci) iz sēnō (umbra) sēnōbca, toda iz dēva pa devīca, njīva njīvica i. t. d. — Ker pa imamo v premnogih primerih poleg samostalnikov na „-v“ (i-debla) in pa na „-bi (-bъ)“ [-y (-ev)] (u-debla) tudi vsoredne tvorbe na „-a“, tedaj je popolnoma naravno, da dobimo tudi med njihovimi deminutivnimi izrazi soodnosne podvojnice n. pr. molitev, ponev, postrv in demin. molitēvca, ponevca, postrvca pa molitva, ponva, postrva in demin. molitvica, ponvica, postrvica. Pravilni deminutivniki so torej kri krvca, klop klopca, vrv vrvca; — toda v slovarju najdemo tudi „klopīca, vrvīca“ brez „klopa, vrva“ in tako pogrešamo še marsikatero soodnosno obliko n. pr. britev, britevca, [britva], britvica; cerkev, [cerkevca, cerkva], cerkvica; kletev, [kletevca], kletva, kletvica; lokev, [lokevca], lokva, lokvica; redkev, [redkevca], redkva, redkvica; ráven in ravân (genet. ravni), demin. [rávenca] (serb. ravânca), [ravna], ravníca i. t. d.

Kar pa glede izvajanja novih samostalnikov s pomočjo sufiksov sicer sploh velja, mora veljati v enaki meri tudi za krajna imena — in nikdar ne smemo trditi, da se nastavek -ьць in -ьца v krajnih imenih sploh ne nahaja, bodisi da določujemo sufikse s pravorečnega stališča po naglasu, ali pa po dosedaj veljavnih pravih slovnice iz stare dobe. Pomanjševalni sufiks -ьць, -ьца, -ьце se kakor pri drugih samostalnikih sploh, sme rabiti tudi pri krajnih imenih, kajti krajna imena po svojem bistvu niso nič drugega kakor izolirani t. j. za lastna imena uveljavljeni apelativniki z lokalnim pomenom. Kakor imamo iz *srъdo, slъno s sufiksom „-bce“ napravljene oblike srъdbce, slъnbce t. j. srce, solnce, prav tako imamo iz „brdo, selo“ deminutivnike „brdce, selce“ t. j. malo brdo, malo selo in iz „rebro“ (die Rippe) zopet „rébrce“ (das Rippchen); toda iz femininnega izraza „réber, rébri“ (der Abhang) zopet femininen deminutivum „rébrca, rébrce“ t. j. mala réber. Pravilo je namreč, da pridrži deminutivno ime spol tistega samostalnika, od katerega je izvedeno. — V Krški dolini pri Zagradcu imamo dve vasi z imenom „Rébrce“, ki jih pa v Gemeindeglossikonu in pri Freyer-ju vidimo bolj pravilno zabeležene v nemški obliki „Großreberze, Kleinreberze“ nego v slovenski „Vélike rébrice, Male rébrice, kajti za naš posluh je „Reberze“ bliže obliki „Rébrce“ nego oblika „Rébrice“; pa tudi analogija z „ravenca, klopca, kadca“ od ráven g. rávni (Ebene), klop g. klopí (Bank), kad, g. kadi (Bottich) nam dokazuje, da imamo

tu sufiks „-bca“, ne pa „-ica“, kajti „réber gen. rébri“ je femininum po i-deklinaciji. Primeri: Dolenja reber pa Brezova réber (Birkenleiten). Poleg maskulina „Strmec, Strmca“ se nahaja tudi femininum „Strmca, Strmce“ n. pr. Strmca (Krainberg) pri Podkloštru ali Strmca pri Črnem vrhu nad Idrijo. Nekateri pišejo sicer Strmica, ki utegne tudi biti pogojema pravilna, toda v takem slučaju ima sufiks „-ica“ naglas in sufiksova funkcija je posubstantivljenje pridevnika: strma reber = strmíca; ravna plan = ravníca; gola, košena, zelena planina = golíca, košeníca, zeleníca; škrlata ali skalnata (skalovita gora = škrlatíca (Felsberg, mons saxosus) i. t. d. V oblikah strmca (nom. mala strm, genitiv: male strmí) rávenca (nom. mala ráven, genitiv: male ravní) pa ostane naglas na deblu (osnovi) in funkcija sufiksa „-bca“ je deminutivna. Razlagati bi utegnil tudi takole: moška imena (maskulina) se s sufiksom „-ica“ pofemininijo n. pr. volk, volčica; pes, pšica, golob, golobica; jereb, jerebica; to velja pri živalskih imenih — pa tudi pri osebnih n. pr. brodar brodarica, cigan ciganica, kovač kovačica, platnar platnarica i. t. d. — ali pa: maskulinom na „-bcb“ služijo kot vspeorednice ženskega spola tvorbe na „-ica“ n. pr. junec, junica; vrabec, vrabica; žanjec, ženjica i. t. d. Toda tako pravilo se omejuje le na imena živih bitij. Tudi maskulinom na „-ik“ služijo za vspeorednice ženskega spola tvorbe na „-ica“, ki so jim prave vspeorednice tudi gledé naglasa n. pr. čarovnik, čaravnica (pa tudi čarovnik čaravnica, eventuelno čaróvnik čaróvnica), krivíčnik krivíčnica, najémnik najémnica, odvétnik odvétnica, postréžnik postréžnica, — pa svetnik svetnica. — Pleteršnik (I, 480) ima naglas krščenik krščenica, toda iz oblike „křšen'ca“ (t. j. křščenica) smemo sklepati tudi na nekdanje naglaševanje křščenik (ozir. křščenec). Če na moška imena pritaknem moški sufiks „-bcb“, dobe ta s tem le deminutiven pomen, n. pr. laz lazec (kleines Gereute), dvor dvorec, holm holmec, log (Wald) ložec (Wäldchen); če pa isti sufiks pri krajnih imenih pritaknem na osnovo ženskega ali srednjega samostalnika, tedaj dobim iz krajnega imena le ime stanovnika: dolina (Tal), dolinec (Talbewohner), ráven ali ravân (Ebene), ravnec ali ravânc (Bewohner der Ebene), planina (Alpe), planinec (Älpler), dobrava dobravec, znojilo znojilec, brdo brdec (brejc ali bric) i. t. d.¹

¹ Če pa hočem dobiti iz krajnih imen moškega spola s sufiksom „-bcb“ stanovniško ime, moram, ker je prosti „-bcb“ že uporabljen za deminucijo, vrniti vmes še „ov“, da imam sestavljen sufiks „-ovec“ (овьць): hrib, demin. hribec ali hribček, pa hribovec (Gebirger oder Oberländer); vrh, demin. vršec, pa vrhovec (Kogler); holm, demin. holmec, pa holmovec (Högler); prod (Gerölle, Flußinsel), demin. prodec (majhen prod), pa prodovec, ki je ob (na) produ nastanjen.

Ravno tako je z ženskimi samostalniki na „-a“, če jih podaljšamo s končnico „-ica“, da ne dobe s tem nobenih novih pojmovnih mej, samó pomanjšanje se s tem izrazi n. pr. lokva lókvica, draga drážica, njíve njívica, pristava pristavica, sora sórica, dobrava dobrávica, gora gorica i. t. d. Če je torej lokva (Lache) lokvica (kleine Lache), draga (Tal), dražica (Tälchen), tedaj bi morali analogno tudi reči: ruda (Erz), rudica (Erzchen?), glina (Ton), glinica (Tönchen?). Ker se pa snovna imena pravzaprav ne dadó deminuirati, vsaj kot snov ne, kvečemu kot količina ali množina, tedaj je jasno, da taki izrazi kot *rudica *glinica ne morejo imeti pravega pomena — in da dostikrat figurirajo po knjigah samo kot ničemurne iznajdbe slovníkarjev. Voda kot snov je voda (pa bodi kaplja, kozarec, sod vode ali pa prostrana reka, jezero ali morje) vse eno; „vodica“ po velikosti je pa studenec, potoček — in „vodka“ (žganje) je kakor „vince“ ljubkovalna izpremlajanka za priljubljeno pijačo. — S sestavo „glina + ica“ ne pridemo torej nikamor — da „-ica“ pomeni kraj, ta trditev je popolnoma bosa. Lipa (Linde), lipica (Lindchen, Lindlein) — krajna imena so pa: Lipnik, Lipnica, Lipovec, Lipovica, Lipovščica i. t. d. Tukaj nam posredujejo izvajanje krajnih imen pridevniki: lipen lipna lipno, lipov, lipova lipovo in lipovski; sufiksi -икъ -ьсь -ica izvršujejo samo to funkcijo, da te pridevnike posubstantivljajo, torej: lipni gozd = lipnik. lipna gora ali z lipami porastena planjava = lipnica i. t. d. —

Tu bi se utegnil hitro kdo oglasiti: „Prazno blebetanje! Vsaj poznamo krajev z imenom Lipica. Lipica je n. pr. pri Stari loki ali pa znana žrebčarna v Tržaški okolici“. — Res je, poznamo jih, poznamo pa tudi krajev z imenom Lipa n. pr. v občini Loga ves pa v občini Grebinj na Koroškem, kakor poznamo Vrbo, Prešernovo rojstno vas, in Vrbo ob Vrbskem jezeru (Velden am Wörthersee). Iz tega pa nikakor ne sledi, da je „-ica“ krajnoimenski sufiks *zz' žžoživ*, ampak Lipa in Lipica sta tudi kot krajni (lastni) imeni ostali v enakem razmerju, v kakršnem sta bili kot občni imeni, — končnica „-ica“ kvečemu deminuirá, da bi pa iz občnih imen direktno izvajala krajna imena, to pa nikakor ne, tako pravilo „pojdi se solit“! —

Od ruda je pridevnik ruděn in po tem je rudni rov = rudnik in rudna jama — rúdnica; — od pesek je pridevnik peščěn in od tod peščenik (Sandberg), peščenica (Sandgrube); — od apno apnên, apnénica (Kalkgrube) poleg apníca; — od železo samo želézěn (NB. ne želežěn!), želéznik (Eisenbergwerk). Da se nahaja poleg pridevnika prstên (irden, tönern — prsténa t. j. lončena posoda)

tudi pŕstĕn prstna prstno, nam izpričuje samostalnik prstnina (Erdgemüse, repa, korenje, pesa, krompir)¹ — in poleg pridevnika glinĕn (von Ton, Ton- n. pr. glinĕnica Tongrube) imamo tudi pridevnik „glinĕn glinna glinno“. Prav iz tega pridevnika glinĕn (глинѣнъ) pa je izveden samostalnik glinnica (глинница) prav z istim pomenom kakor glinĕnica t. j. glinna ali glinĕna jama (puteus ex quo argilla petitur). In ta glinnica (глинница) se je po haplogogiji pretvorila v glinico, kakor „kamnĕnik, kamnica“ iz kamĕnĕnik, kamĕnĕnica (каменникъ, каменница). Glej Letopis Matice Slovenske 1883, str. 234 sub „rojen list“. — V tem sluĕčaju je pa „-ica“ samo v sluĕžbi substantiviranja pridevnikov. Će pravimo namesto ĕitalna soba kar ĕitalnica, namesto ŕivalna igla kar ŕivalnica, namesto brizgalna naprava kar brizgalnica, namesto studenĕna voda kar studenĕnica itd., tedaj smo s priponko „-ica“ samo determinativne pridevnike posubstantivili, da potem lahko opustimo osnovnice: „soba, igla, naprava, voda.“

Fran Albrecht:

Modri sonet.

V duŕi smo nosili solnĕne bajke
in pa vero veĕjo nego moĕ
in ponos, v nebesa kljubujoĕ,
in ljubav do domovine majke.

Ćas beŕi kot vrancĕ hrzajoĕi,
siplje sanje na gredice zmot —
a spoznanje to nam trebi poĕ,
ki gubi se v negotovi noĕi . . .

In na koncu, brat, kaj boŕ dejal,
ko boŕ vse dognal in vse spoznal?
— Ŗe bi globlje, ko bi mogel, rad! . . .

Ko bi mogel, ko bi mogel, brat?
— Veĕ ne morem, vse sem izruval
in kot list odtrgan v zraku sem obstal . . .

¹ Vendar ne smemo zamoĕĕati, da je dolenjska prstnina (Plet. II, 357) brŕkone samo prsnina ali presnina z vtaknjenim ali vmesnim *t* (Plet. II, 275) kakor n. pr. krstnik namesto krsnik ali kresnik. — Toda pridevnika „pŕstĕn“ ta razlaga ne izkljuĕuje ŕe, kajti kakor je prstna kost v prstu, tako je tudi prstno korenje (krompir, pesa, repa) v pŕsti, ne iz pŕsti.

Felicijan :

Divji lovec.

Pod snežniki, visoko na plani, kjer so stali trije mogočni kostanji, je čepela kmečka bajta. Orumenelo listje se je zibalo v zraku, padalo na streho, na prag in v vežo. V rogovili močnih, a že golih vej je razpadalo ptičje gnezdo. Mlačno jesensko solnce je jelo padati za gore; od severa je zapihal veter, da so se veje zamajale in udarile na streho.

„Kakšen šum . . .!“ je zamrmral ded Peter, katerega sloka postava se je pojavila na pragu tiho in neopaženo. Ker je obleka visela na njem, je bil videti še bolj suh in slok, in zdelo se je, da se z glavo dotika trama nad vrati. V obrazu se jo venomer nekaj pregibalo, sedaj se je plazilo nekaj pod čelom in sedaj pod očmi doli po licih. V že ugaslih očeh se je včasih zganilo, in tedaj je preložil pipo, ki mu je visela iz ust, iz ene škrbine v drugo in puhnil je oblake. Potegnil je roke iz žepov in si segel v redke, že skoro čisto bele lase.

„Šment vendar, da bi ne . . . samo še enkrat ne . . .?“ je pomislil in se otožno ozrl po plani in zahajajočem solncu, kakor bi koga težko pričakoval. Pomislil je in izprevidel, da se družina že predolgo muči na polju.

„Vreme bo . . .“ je nadalje počasi premislil, opirajoč svoj pogled v zasnežene gorske vršace. „Snega je napadlo čez mero; veter je zunaj . . . žival gre v dolino.“

Sedel je na klop pred hišo in z mazincem pobrskal po pipi, ki je že dogorela. Poskusil je zapaliti vnovič, a komaj je parkrat potegnil, mu je ugasnilo.

„Vrag in svedra,“ se je jezil, „. . . da bi ogenj tratil!“ Udaril je z njo ob klop in jo otrešel.

Zagodrnjal je sam pri sebi, kajti spomnil se je, da domačih še vedno ni s polja. Vstal je in je šel malo na grič, da bi se razgledal. V dolini je zagledal, kako se je med zaleškimi njivami pehalo pet ljudi v klanec.

„Naši so,“ se mu je zazdelo.

Stopil je nazaj v hišo, razbrskal pepel na ognjišču in podžgal trske; z velikim črnim loncem je šel k vodnjaku in zajel. Spoznal je, da je še mlada moč v njem. Urno in gibčno se je zasuknil.

„Da bi te . . . Da bi še enkrat ne? . . . se je bodril.

Ko je začul prihajajoče, se mu je zresnil obraz; svečano se mu je tresel murček, viseč v desnem ušesu.

Sin mu je povedal, da je sosedu končala slana vso ajdo.

„Pravi čas bo . . .“ si je dejal in pristavil malomarno: „Kaj se hoče?“

Postavila sta se med vrata, ki so bila skoro preozka za oba. Sin je bil za glavo manjši od očeta.

„Pravim, da bo vreme,“ je izpregovoril oče.

„Bo,“ je odvrnil sin.

„Šment ni, da bi ne bilo . . .“

Nocoj nista govorila o kmetiji in sosedih, ampak ves čas sta stala molče na pragu, dokler ju ni poklicala sinaha k večerji.

Sin je sedel molče za mizo, oče se je nekaj obotavljal. Hotel je izpregovoriti, pa se je skesal, predno je do konca premislil. Le otroci so kričali.

Po molitvi se je oče globoko zamislil; potem je vstal in šel v svojo izbo, kjer je z velikim zarjavelim ključem odprl pokrov stare pisane omare. Brskal je in izbral par klobas; ogledoval jih je, nato je poklical najstarejšega dečka:

„Na, materi nesi! In precej naj skuhamo!“

Zadovoljno se je nasmehnil.

„Davi bi si ne mislil, da me bo tako prijelo. Pravim, da človek nikoli ne ve . . .“ je mrmral, ko se je spenjal po ozki trhli lestvi na podstrešje.

Ker je bilo že zelo mračno, je tipal okoli in okoli; malo se je ustavil in pomislil še enkrat, ali bi, ali ne bi?

„Ne boš!“ se je prekinil, „Jaz, da bi se bal? Čez štirideset let sem hodil; vsako zimo sem šel. In da bi me lani bolezen ne potrla, pri moji veri, tudi lani bi šel!“

Prijel je za senene vile in s silno močjo privzdignil par otefov slame, pod katero se je pokazala opeka. Ozrl se je in zalučil vile v stran; previdno je segel pod opeko. Kakor jeklo je zaropotalo. V naglici je nekje prijelo, zato je potegnil močnejše, da je zapelo kakor struna. Življenje se je rodilo za hip v podstrešju; Peter se je sklanjal nad staro dolgocevko in jo držal krčevito med prsti in dlanjo. Ko se je sklonil drugič, je pobral mehur smodnika in svinca. Počasi je zlezl po lestvi zopet v hišo in se radovedno ozrl na sina, ki je sedel na zapečku in se trmoglavo oziral v tla.

„Ali greš?“ ga je vprašal s svetlimi očmi in vabečim glasom.

„Ne. Repo bomo okapali,“ je odvrnil sin in napol pogoltnil zadnje besede.

„Kakor hočeš. He, Franca,“ je vzkliknil, „moje klobase? In kos zaseke; na noč grem.“

Zategnil je zadnjo besedo in se ozrl po vseh s kratkim, lisičjim pogledom. Pričakoval je besede in ugovora; ker ga ni bilo, je obmolknil.

Znočilo se je med tem in prižgali so luč. Peter se je trudno vzdignil in vrgel puško čez ramo. Kakor bi ga hotela omamiti zaspantost, mu je bilo. Oči zo mu hotele zlesti skupaj, roke so mu mrtvo visele od telesa. Obšel ga je trenotek nemoči; v svojem srcu je slišal glas, ki ga je hotel pridržati doma. Premišljal je, če bi pohoda ne preložil na prihodnji dan.

Zakašljajal je in se ozrl v sina, če bi ta morda kaj rekel; toda sin se je oziral v kot in ga ni pogledal.

„Čemu bi se obotavljal...?“ si je dejal, ko je videl, da je posod molk. „Noč je lepa, čas je pravi; jutri na večer bo meso v hiši...“

Z dolgimi koraki je stopil k vratom in jih počasi odprl ter še bolj počasi zaprl. V veži mu je pritekla nasproti sinaha, mu stisnila klobase, zaseko in kos pšeničnega kruha v žep ter mu mehko dejala:

„Oče, pazite, plazovi se trgajo...“

„Kakor bi zemlje ne poznal...“ je vzrožil in mrko pripomnil: „Zdravi ostanite!“

„Zdravi! Srečno!“ je odvrnila sinaha in gledala za njim v temo, dokler ni utihnil poslednji šum.

Dasi malo upognjen, je čvrsto korakal v reber. Kakor bi se vrnili tisti davni časi, ko je bil še vojak in je hodil s puško na stražo. Puškino kopito je tiščal v težki dlani, z drugo roko se je prijemal za grmičevje ob stezi in si pomagal kvišku. Hlad in moča sta mu legla čez obraz kakor pajčevina; tu in tam se je prav vsulo z drevesa. Široko je odprl usta in stisnil zobe; kmalu je ležala domača plan že daleč za njim.

Pot mu je bila dobro znana. Marsikatero noč se je spustil, ko je bil še mlajši, v goro na lov. V bajti pod tremi kostanji se je vedno dobilo osoljeno divje meso. Toda minili so časi, ko je še dekletu pravil, kako je lovцем ušel in jih pošteno potegnil; prišli so časi, ko ni bilo več rožmarina in rdečih nageljev za klobukom, ampak žena in otroci v hiši. Skrbeti je bilo treba za rodbino, zato je hodil v planino le bolj redko; le, če je šel pogledat les, ali je gnal pastirju jaločve v pašo, je vzel puško in jo sprožil kar mimogrede.

„Kako človeku pešajo moči . . .!“ je pomislil, „včeraj še mlad, danes, pravijo, sem star . . .“

Gozd je nehal. Po pašniku je stopal in noge so se mu udirale v mehki mah. Blizu vrha je moralo biti. Milijoni zvezd so se peljali čez prostrano nebo in med njimi se je vzdignilo nekaj velikega, črnega.

„Bog in sveti križ božji! Daj grešnim dušam odrešenje, nam pa mir, da ne bomo ne slišali, ne videli . . .“ je vzkliknil. Kolena so mu postala trda; hotel je pospešiti korak, a kljub temu se je bližal vedno bolj velikemu lesenemu križu, ki je sameval na vrhu praznega griča in pri katerem je ljudi baje kaj rado strašilo.

„Vsako uro sem že hodil tod in nikoli nisem ne videl ne slišal, ampak kdo ve, kdaj mu je namenjeno . . .?“ se je rahlo spominjal in se trudil, da bi mu oči ne zadele znamenja.

Klobuk je vzel v roke, položil roko na prsi in napol je pokleknil, ko se je splazil mimo.

Toda šele sedaj, ko je bil križ že za njim, ga je spreletela prava zona. Obšlo ga je čustvo, da se nekaj godi za njim, nekaj čudnega in čez vse groznega. Morda se je pokazal bel koleselj s črnimi konji na vrhu in drvi po strmem bregu v dolino ter preskakuje v velikanskih skokih celo drevesa? Zazdelo se mu je za trenotek, da čuje ropot in pokanje biča. Ampak ozreti si ni upal in prej ni videl ničesar.

„Nič ni bilo . . .“ je premišljal, toda pospešil je vseeno korak in malo da ni tekkel. Par spominov na dogodljaje ob praznem križu na griču se je še domislil: tako se je govorilo tukaj, tako tam, vsak je povedal kaj več. A tudi te sta mu pregnala hladna rosa in strmi grič.

Že prej hladno, se je shladilo še bolj, ko je močnejše zapihal veter. Po drevju je završalo in dež kapljic se je vsul raz vej. V jarku je tulil gorski potok; slišalo se je, kako so pokale skale, ki so se valile med valovi v dolino, kakor grom za daljnimi gorami.

Začutil je mir in samoto in dolgočasno se mu je zdelo. Poslušal je, kako so šumeli koraki med odpadlim listjem in semintja je oskubil vejo, ki je molela čez pot. Bučanje gorskega potoka, ki mu je venomer grmelo na ušesa, ga je motilo. In zamislil se je v mlada leta. Takrat so se zbirali dōsti hujši hudourniki v gorah kakor dandanes. Vsako leto na spomlad in na jesen so vse razdjali, sedaj pa izostanejo tudi po več let . . . Domislil se je, da tudi snega ni več toliko kakor prejšnja leta, zato pa tudi letine ni več tako

dobre . . . In končno je izprevidel, da je na svetu vedno slabše, da je vedno manj denarja in vedno več davka.

„Tako je . . .“ je vzdihnil iz globokih prsi. „In še za tisto veselje, ki ga imam, me lahko zapro sedaj na stara leta, ko imam že sive lase . . . Ne gre za meso, ampak za pravico: če je gora moja, je tudi žival moja . . . Kaj bi dal, če bi lahko stopil na svojo planino in pomeril na kozla in sprožil? . . . Pravim, da pravice ni in da je še nikoli ni bilo.“

Med tem se ga je lotila strast, da je hitreje stopal in da se je tresel ogorčenja. Stiskal je pesti in godrnjal čez gosposko.

Čim višje pa je prihajal, tem bolj je v potoku tulilo, da bi se človeka groza prijela, če bi dolgo poslušal. Včasih se je splašila nočna ptica, zaplahutala zamolklo med vejami, odletela in se izgubila v gozdu. In zopet se je v gozd povrnil mir, Peter pa je nadaljeval korak, ki se mu je ustavil. Kakor slaba vest se mu je oglašalo, vsak šum ga je vznemiril. Bal se je višje pravice, ki jo je čutil nad seboj, kajti prevdaril je, da ga ima hudič v oblasti. Čeprav se je skušal zagovarjati, se je vendar iz vseh izgovorov oglašalo, da ni prav, kar dela.

„Dosti sem jih že spravil s sveta; eden več, eden manj, je vseeno . . . Za enega kozla me še ne vzame hudič.“ Tako je sklenil, ko ga je le preveč motilo. A v gorskem potoku so se valile skale, nočne ptice so se plašile v temini in njemu se je ustavljal korak . . .

Zadišalo je po ognju in med drevjem so se pokazale svetle lise. Iz prazne ravnice so vstali črni obrisi bajte. Zvonenje ovčjih zvoncev mu je udarilo vsak hip na ušesa.

Potrkal je na vrata in previdno vpračal:

„Hoj, ali si sam, Luka?“

„Kdo je?“ se je oglasil globok glas.

„Jaz.“

Vrata so se odprla in pokazala se je majhna, sključena postava postarnega samotarja. Malo je šepal, oči so se mu rdeče svetile in ves črn je bil. Po navadi je žgal oglje, poleg tega pa je imel zmerom tudi par kotličev žganja.

„Dober večer,“ je izpregovoril ogljar.

„Bog daj,“ je odgovoril Peter in stopil k ognjišču, ki je še gorelo na njem. Puško je postavil v kot in se vsedel pred njo na stolico.

„Malo žganjice mi daj!“ je zahteval skoro osorno.

Ogljar se je zvito nasmehnil, pogledal proti okajenemu stropu in se popraskal za ušesi.

„Ne vem, da bi je bilo kaj . . .“

„Kar poglej . . .!“ mu je ukazal.

„Čakaj . . . morda . . .“ je odvrnil ogljar. S silnim železnim ključem je odklenil omaro, ki je stala v najbolj temnem in skritem kotu, in potegnil iz nje v cunje zavito zelenko. „Mhe . . . kaže, da bo nekaj . . . Ker si ti . . .“ Natočil je v kozarček.

„Pa še zase daj!“ je ukazal Peter.

„Če praviš . . . mhe . . . če praviš . . .“

Oba sta spila na dušek. Ogljar je znova brez vprašanja natočil, nato je naložil na ogenj novih polen. Kadilo se je nekaj časa, da sta si mencala oči, naenkrat pa je vzplamtelo skoro do stropa. Živ plamen je obsvetlil sajasti obraz ogljarja.

„Ali greš . . .?“ je čez nekaj časa vprašal ogljar ter se skrito namuzal.

„Še nocoj,“ je odgovoril kratko Peter.

Po kratkem molku je zopet vprašal ogljar:

„Ali prineseš kaj . . .?“

Peter je pomislil en hip.

„Deset kron, s kožo vred in kar je droba, deset kron boš dal,“ je pokimal.

„Preveč, ne morem; sedem dam . . .“

„Deset, ali nič!“

„Osem . . .“

„Rajši ga pustim v planini.“

„Devet . . .“

„Molči! Daj roko!“

Udarila sta. Ogljar je natočil znova v prazne kozarce. Suha drva so prasketala v ognju, v vetru se je stresala bajta . . .

„Če greš, kar nocoj pojdi,“ je izpregovoril po kratkem molku ogljar. „Danes je lepo, jutri ne vem, če bo; veter ima že silno moč . . . Na drugo stran pa nikar ne hodi, snega je že pri pastirski bajti za dlan debelo.“

„Nič zato. Pred tremi leti, ko so me biriči gonili, ga je bilo čez pas, pa sem jim le ušel čez mejo na Koroško . . . Sem ga navajen kakor berač mraza.“

„Vsak ga ne užuga, kakor veš,“ je zmigal ogljar.

Tedaj je Peter brez besede, a odločno vstal in nagnil še par kozarčkov, predno se je poslovil.

Ko je stal zopet sam na plani, mu je ležala vsa kri v glavi, da ni čutil mrzložgočega vetra, ki se je zaletaval vanj v kratkih,

močnih sunkih. Mesec, ki se je prav malo pokazal, je zahajal za goro in razsvetljeval srebrnino sveže zapadlega snega na vrhovih predgorja. Čudno svečano in tiho je bilo. V velikem miru je bučalo le kamenje, ki se je kotalilo v potoku.

Sveti občutki so ga prevzeli, ko je stopil zopet v gozd in si otipal pot pred seboj. Žganje mu je razdražilo misli in čustva. Občutil je, da je žadnjič na poti in zazdelo se mu je, da se bliža koncu svojega življenja. Ko bo plen prodal, takrat bo vse končano. Nikoli več potem v goro, nikoli več! Pred bajto doma bo sedel in se oziral v skalnate vrhove, sedaj pokrite s snegom, sedaj obdane z meglo. Gledal bo, kako bodo šle nevihte čez vršace in slemena, kako se bodo bliski izgubljali v njih. Videl jih bo, ožarjene od solnca, kadar zahaja. Nikoli več ne bo slišal prasketanja kamenja, ki pada v prepade, kadar se cela četa divjih koz podi po skalah...

„Še nocoj in potem nikdar več . . .“ je izpregovoril ginjen v tihi gozd.

Toda kolikor večje je bilo spoznanje, da je zadnjič, tem večja je bila njegova moč. Kakor bi rastle v njem; dvajsetletni fant ne gre tako v goro, kakor je šel on. Malo upognjen, z rokami skoro do tal in s stisnjenimi zobmi se je poganjal kvišku po strmini, naprej, vedno naprej. Nič starca ni bilo več v njem. Nič ni vedel, kako je čas minil; kakor bi zadremal, zasanjal in izpregledal: okrog njega je bil beli dan. Na sedlu je zagledal pastirsko bajto v snegu, od vseh strani so se pokazale sive gorske stene, polne snega. Veter je polegel, da sam ni vedel kdaj.

Upehal se je; zato se je naslonil na grčo in počival. Globoko je dihal in se samozadovoljno oziral po zadnjem drevju, večinoma mecesnu. Le tuintam je samoval tudi bor, majhen in skoro skrit v grmičevju. V grapah je ležal sneg, tla so bila vlažna.

Pregledal je puško, jo skrbno nabasal ter se samozavestno napotil naprej. Stopil je v prvi sneg. Prav malo ga je bilo in kamor je stopil, se je poznal korak, kajti pod snegom je bila sama mehka razmočena prst. Pri vsakem koraku se je nabrala na čevljih velika snežena gruda, da jo je težko vzdignil. Pot je bila težavnejša, kakor je mislil spočetka, včasih mu je spodrsnilo na mehkem blatu, da je komaj ohranil ravnotežje in le s težavo si je priboril pot do pastirske bajte.

Bajta je bila prazna in odprta na stežaj. Na ognjišču so ležala nedogorela, ožgana polena. Vse police so bile prazne, kajti pastirji so poskrili vso posodo, predno so odgnali živino v dolino.

Peter je snedel grizljaj kruha, da se je malo okrepcal, potem je šel na stan in čakal . . .

Sneg na vrhovih je gorel v solnčnem svitu; iz dolin se je kadila megla. Za gorami nekje je vstajalo solnce, delalo se je najlepše jutro.

Skrit med gostimi vejami borovja je čakal na divjo čredo. Gledal je mrko v svet pred seboj in napeto poslušal. Čez steno, ki se je dvigala tik pred njim v nebo, je včasih padel kamen; počilo je, še enkrat, dvakrat in zopet je zavladala tišina. S strmega pobočja je zdrsnila semintja skoro brez šuma plast snega.

Začelo ga je zebsti in začutil je mokroto pod nogami. Spoznal je, da je premalo pripravljen za tako vreme. Za trenotek se je vdal premišljevanju, pozabil je, da čaka s puško v roki, a že prihodnji hip se je streznil in se z željnim pogledom ozrl na vse strani.

Nikjer pa se ni zganilo niti najmanjše.

Naenkrat je prešinil oster žvižg ozračje; Peter ie krepko prijel za puško in jo pristonil na lice. Čez steno se je pridrvila čreda divjih koz in se spustila v skalnati žleb. Pet ali šest jih je bilo; čez par trenutkov pa sta se na robu pokazali še dve in se za ostalimi pognali v dolino. Kamenje se je rušilo za njima. V velikanskih divjih skokih so frčale skale in kadar so zadele ob steno, so se razbile na tisoč kosov.

Petru je zaigralo srce, kajti čreda je prihajala vedno bližje, naravnost proti njemu. Ker je pihala nasprotna sapa, žival ni čutila nobene nevarnosti. Lep divji kozel je obstal komaj za streljaj pred njim. Nov žvižg je prešinil ozračje in tisti hip je Peter sprožil in skočil pokonci. Kozel je padel, čreda pa se je izgubila v divjem begu po bližnjem grmičevju.

Peter je prijel za lovski nož in planil v dir.

A tedaj se mu je noga udrla v sneg in v trenutku je tičal do pasu v zametu. Noge so se mu zapletle v grmičevje, ki je ležalo skrito pod sneženo odejo. Po vsem telesu je začutil vročino, ki se mu je kakor utrujenost razlila po vseh udih. Zahotelo se mu je, da bi obstal in počakal trenotek, samo da bi si le malo odpočil. Tudi na nogi je začutil bolečino. Ali misel na ustreljeno žival ga ni pustila, s skrajnim naporom se je pognal iz zameta. Ko mu je noga stopila zopet na trda tla, se je globoko oddahnil.

Tedaj je sprožil veter nekje v vrhu plaz snega, da je votlo zagrmelo. In solnce je prikukalo na ledeni sneg, da se mu je za-

bleščalo v očeh. Tako žalostno solnce je bilo, nič pravega sija ni bilo v njem.

Peter je zagledal v dolinici krvavo sled; krvavo rdeče vdolbine, semintja cela rdeča ploskev posuta z dlako, vse je kazalo, da je žival nevarno ranjena in da kmalu obleži na snegu.

„Škoda strela, če bi bil brez nič . . .“ je pomislil Peter in se napotil za sledom. Pazno je motril vsako stopinjo, čustvo zadovoljstva ga je prevzelo. Nič ni pomislil, da je z vsako stopinjo plast snega debelejša, da pelje morda sled v nevarne strmine ali jarke, kjer se prožijo vsak hip sneženi in kameneni plazovi. Nobene reči mu ni bilo mar, kozlovo brado in kožo je hotel dobiti za vsako ceno, in če bi mu bilo sto lovcev za petami, v tem trenutku bi se ne obrnil in ne zbežal.

Čez nekaj časa se je ustavil in si obrisal pot, ki se mu je nabral na čelu.

„Trda bo,“ je izpregovoril sam pri sebi in se zazrl v strmino, ki je postajala vedno hujša. Sled se je vila v smeri proti strmi gorski steni, kjer so še poleti ležali velikanski sneženi plazovi. Sedaj je šlo na levo, sedaj na desno, a zmerom višje proti skalnim obronkom, ki so padali skoro navpično. Čudna luč je lila čez sive strmine, raz katere je zdrčala vsaka snežinka.

„Rajši ne vem kaj, kakor da bi pustil . . .“ se je ohrabil. „Danes jih ne dobim več na spregled, jim je že po smodniku za-
dišalo . . .“

In zopet se mu je udrlo do kolen, ko se je globoko sklonil in se pognal kvišku. A komaj se je oprostil, že je tičal do pasu v snegu. Tedaj se ga je lotila silna strast, ki ga je tirala naprej, vedno višje in v vedno globlje snežene plasti.

Ko je za trenotek obstal, si je domislil, da je dan dolg in lotilo se ga je nekaj kakor skrit strah; naslonil se je na veliko skalo, ki je gledala iz snega. Na rdeče strnjene kapljice je obrnil oči in v mislih so mu začeli vstajati dvomi, da bi se mu posrečilo dobiti ustreljeno žival. Solnce je stalo že visoko, a pota je bilo komaj par metrov pod njim. Prav rahlo se je vprašal, ali bi se ne bilo bolje vrniti? Toda le trenutna je bila ta misel. Ko se je zagledal zopet v rdečo sled in videl, da se je malo nad njim sneg sesedel in da je obrobljen s krvjo, so ga minuli vsi pomisleki.

„Težko je zadet; padel je in daleč ni več . . .“ je sklenil.

Vzdignil je nogo s težavo in spolzela mu je zopet v sneg z občutkom, da pod njo ni nobenega dna. Sedaj se je udrla že čez

koleno, zadela je ob nekaj trdega in še vedno polzi v globino . . . Vse telo se je nagnilo, glava je že čisto nad snegom, le zadnja noga še tiči zadaj globoko v snegu. Po vsem telesu je strepetal, vse moči so delale, a nemogoče! Čelo je zadelo ob sneg, močan sunek je prešinil vse ude, — tisti hip se je pogreznil v sneženi moki. Začutil je bolečino na glavi, kajti zadel je s temenom ob kamen.

„Božja pomoč, kam sem zašel?“ mu je spolzelo iz ust. Vse moči so ga nenadoma zapustile in obležal je brez misli . . .

V vrhovih je završalo, čez sedlo je zapiskal veter in se sunkoma razlil po dolini. Čez par minut je odprl oči. Visoko nad njim je plavala siva megla, ki jo je s strašno brzino podil vihar. Zazdelo se mu je, da je začul človeške glasove, kakor daljni jok se je slišalo; zopet se mu je zazdelo, da sliši pasje lajanje. A ko je tenko poslušal, je slišal le bučanje vetra v vrhah.

Počasi si je pomagal kvišku in sedel na sneg. Z rokami si je podprl glavo, zamižal je in počival. Toda že čez par trenutkov je trudno vstal, se sklonil naprej, da so mu segale roke skoro v sneg in pričel se je boriti znova s snegom. Kamenit izraz v obrazu je pričal o silnih mukah in nepremagljivi trmasti volji. Šel je naprej, korak za korakom v negotovost, in za vsak korak je bilo že premalo moči; komaj je vstal, že je vnovič pal. Vmes se je sunkoma zaganjal veter, ki se je polegel le za hip, da je potem toliko hujše zadivjal. Močan sunek mu je odnesel kučmo z glave, da je zaplesala po zraku in zdrčala po snegu. Videl je še črno piko, ki se je kotalila proti dolini, a naenkrat je izginila tudi ta. Sivi lasje so zavalovali v vetru; kakor bi ga oblijl z mrzlo vodo mu je bilo.

„Ali ga zmagam . . .?“ se je vprašal, v oči pa se mu je nasesila zona.

Vrglo ga je zopet in počival je sedeč na snegu. Iz malhe je potegnil steklenko žganjice, da bi se okrepčal in videl je v steklu samega sebe, svoj obraz, ki se je skrival daleč za steklom. Toda videl je le s telesnimi očmi, misel se ni več pokorila čutu. Slabost ga je stresla in izpustil je steklenico iz premrlih rok, da se je žganje razlilo in je zadišalo po njem. Brez zavesti je dejal sam pri sebi: „Žganje sem razlil.“ Zganil se je in se skušal zopet vzdigniti za par korakov.

S trdom in naporom, z nadnaravno močjo ter že brez sape je zasledoval rdeča znamenja štrjene krvi. In kakor bi mignil, je začelo lesti solnce na drugo stran. Ker je bilo blede in brez moči, ga niti ni opazil in ure je smatral za minute . . .

Okrog poludne je obtičala v vrhu nad sedlom meglica; čeprav je trgal veter kose od nje, je vendar ni mogel vzeti s seboj. Trdo-vratno se je tiščala oledenelih skal in tako malo je je bilo, da je niso mogle videti utrujene oči. Kmalu popoludne pa se je naenkrat stemnilo nad njim, da se je začudil in se ozrl proti vrhu. Toda vrha ni videl nikjer, in čez sedlo se je valilo megleno morje, ki se je nižalo vedno bolj in bolj. Predno se je dobro zavedel, mu je leglo mokro na prsi.

Prestrašil se je in hotel je podvojiti svoje moči. Ali nenadoma mu jih je zmanjkalo popolnoma. Začutil je, kako mu polagoma drevene roke, da lega nekaj težkega v noge. Prsi mu je hotela utisniti megla in začel je loviti sapo. Nekaj ga je zbodlo pri srcu. Obstal je, kakor je bil, čez kolena v snegu; stal je nekaj trenutkov in padel. Puška mu je zdrknila iz rok.

Ležal je ugreznjen v snegu, okoli in okoli ga je obdajala sama megla, ki jo je podil vihar s silno močjo. Jasno se je zavedal vsega, samo tega ni mogel pojmiti, kaj se je zgodilo z njim? Nobena želja in nobena volja ni več vstala v njem, da bi se vzdignil in šel nazaj ali naprej . . . Kakor bi bil na varnem, na gorkem, doma na peči in bi kadil pipo: nobene skrbi, nič zavesti, da bi se mu moglo kaj zgoditi. Mirno je ležal in ni čutil ne mraza ne mokrote, samo nekaj, kakor bi hotel zaspati.

„Samo zaspati ne...“ si je dejal in pogledal naokrog. Izbuljil je debelo oči, kajti čisto zgrešil je, kje je; nič več ni vedel kam in zakaj . . .

„Izgubil sem se . . .“ je trudno pomislil.

Zdajci se je pognal veter z vso silo in v megli je počilo, kakor bi se gora prelomila. Odmev se je odbil od štirih sten, rezko je zabrizgal glas skozi oblak. Začelo je šumeti, vršati, grmeti in grom je postajal čimdalje močnejši in zopet je počilo vmes kakor strel puške, enkrat, dvakrat . . . milijonkrat, brez prenehanja, brez počitka, kar naprej in naprej . . .

„Plaz je kamenje sprožil . . .“ je še pomislil Peter, potem pa je izgubil zavest.

Kmalu nato, ko je potihnil plaz, so mu zmrznile potne srage na čelu in licih in okoli sivih mrtvih oči se je nabralo ivje.

J. Kozak :

Pierrot.

„Da bi ostala le želja, tako silna, da bi ustvarila v sanjah, v deliriju resnico.“ —

Štiri mračne stene, z razgledom na vrt, so stale okoli široke, s papirjem preobložene mize. Večerna tišina je s svojo pokojno svetlobo napolnila sobo. Izza omare in postelje, ki sta počenili tesno poleg visokih golih sten, so se zagrebli v njo dolgi prsti mraku. Že se je zaril mrak v črne lase, ki so se sipali čez rosno čelo mladega moža, slonečega ob mizi. Oči so žarele, upadlo obličje je vstajalo iz ozadja kakor silhueta močnega obraza široko razmah-njenih potez. V paraboli navzdol padajoči brki so poostrili, združili poteze spodnje polovice v izraz trpke volje.

Tako je posedal Tratnik vsak večer, odkar se je vrnil iz tujine na bratovo posestvo, ležeče v naročju širokih travnikov, zajezenih z gričevjem na južni strani. Pred vhod gradička je zapeljala mestna cesta. Zadnja plat pa je bila omrežena z velikim naravnim vrtom, ki se je najbohotneje zaganjal v hišo pod oknom Jankove sobe, odkoder se je razprel pogled čez vse ozadje.

Ker je bil mlajši brat, ki je prevzel gospodarstvo, vedno zaposlen s svojo lesno trgovino in je bil večinoma z doma, ni opazil, kako se je starejši brat od dne do dne bolj zasekal v samoto in hiral. Šele poslednji teden se je ustavilo vprašajoče oko na shujšanem telesu in obrazu, ki je prebičal vsak pogled v življenje ter koval razpenjene mišice v trde gube miru in vsezaničevanja. Vsak poizkus, presekati se do jedra bratove zakrknjenosti, je prekinil slednji z hladno vljudnostjo. Preprečilo pa ga je tudi telegrafično obvestilo, ki ga je prejel v jutro, da je utonil srednji brat Silvin v morskem kopališču, kjer je bival.

Ko je vstopil ter mu povedal nesrečno vest, je obstal trepetajoč po vsem telesu. Vse mišice so vztrepetale in izražale bolešt, ljubezen, grozo in slabost. Dolgo časa sta molčala, dokler ni izbruhnil Janko v prošnjah, naj se naglo odpelje, da ga dovede domov. Pojavila pa se je na obrazu grozna zavest, da je mrtev, da je ves trud zaman, kar je bilo povod, da je poskušal dobiti zopet oblast nad seboj. Le mirno je še nato pristavil prošnjo, naj se kljub vsemu vendar takoj odpelje — nakar se je zgrudil onemogel na stol, in ne da bi kaj zaužil, je ostal v tem stanju, da ga je zalila večerna luč.

Zapihal je nalahno veter, zdrznila se je mišica na obrazu, utrnila misel, vnela oči, prevzela telo, da je trepetaje vstal in se ozrl.

V bel nočni jopič oblečena žena se je dotaknila s svojo bleščečo roko njegove rame ter se nasmehnila v pozdrav.

„Ti, mati?“ — je šepnil boječ, se od slabosti nalahno opotekel naprej, premagal bližajočo se omedlevico ter v silnem izbruhu veselja skočil k njej: „Ti, mati, ti si prišla!“ . . .

„Da, sinko!“ so šepnila skrivnostno bleda ustna. Stala je poleg njega visoka, z mrtvaško bledim obrazom, ki je drhtel v skrivnostnem smehljanju vzvalovanih ustnic in se je zdel, da vsrkava večerno luč; tako poln miru je bil, tako veličasten pogled velikih črnih oči.

Stopila je k oknu in on ji je sledil. Takrat je šele minil naval in utrujen je pokleknil pred njo, skrnil glavo v naročju in objel njen život, naslonjen na oboknice.

„Kakor včas,“ je šepnila.

„Da, v mladosti,“ je odgovarjal tiho.

„Zakaj te ni bilo, mati, toliko časa? Vsak večer sem te pričakoval, klical po tebi, se v pismih pogovarjal.“ — Dvignil je svoj pogled in smehljuje ga je poljubila na čelo. Oslabel se je moral nasloniti na zid.

„Zakaj se mi zdi, mati, da ti ne morem gledati v oči, če se nasmehneš?“

„Pride čas, sinko, pride čas.“

„In ti? Si me čula?“

„Da, ko je bila tvoja volja tako silna, da ni bilo laži v njej.“

„Da, čista . . . čista,“ še bolj je skrnil glavo v naročju in pil vonj obleke in telesa.

„Dolgo časa že čutim, kako prihajajo k meni sence njih senc.“

Sklonila se je k njemu: „Kdo prihaja?“

„Sence njih senc. Veš od tam ne prihajajo drugače. Prijatelji, znanci, a med njimi te ni bilo.“

„Si govoril ž njimi?“

„Ne, ker sem vedel, da pride ura, ko prideš; živo sem veroval, da moraš priti, ker si me spočela.“

„Tvoja vera ti je pomagala.“

Umolknila sta in se nagnila čez okno.

„Kaj čuješ, moj sinko?“

„Rože šepečejo, vzduh šepeče; ura senc je ta čas.“

„Še nekaj slišiš.“

„Da je glas vseobdajajočega soroden mojemu.“

Sam zase je nadaljeval: „V urah prihoda senc sem razumel rože, vzduh naokoli. Njih govornica je bila tiha slutnja groze, ki vzkali v človeku, ko ga obsenči razodetje. Vse bolj sem hrepenel po tebi — vse trdnejše upal, da prideš.“

„Prišla sem.“

„Zdaj si moja, da moja!“ Radosti prevzet je planil kvišku, jo objel čez ramena in prsi, koprneče poljubljač na čelo. Izmučen je zdrsnil zopet na kolena in omahnil v naročju.

„Sinko, zakaj hrepeniš k nam?“

„Ker verujem v te, sveto telo, ki si me rodilo.“ Pogledal ji je v smehljajoče se oči.

„Zakaj se smehljaš, mati, kakor prejšnje čase, ko si me na večer zapuščala?“

„Ker vidim, da si tako zelo moje dete, moja kri in meso — otrok zemlje. Čutila sem njeno bol, vidim v zrcalu obraza tvojo.“

„Slutil sem torej resnico? Zemlja trpi?“

„Da, saj je bila zapisana v tebi in zemlja se je razodela so-rodni duši. Kar sem slutila, se ti je razodelo, ko si izpraševal kakor jaz ob solnčnem zatonu trudni obraz zemlje. Vriskala je v jutro, pozdravljala zarjo, ves dan je v večjih, zdaj ožjih tokih tekala krog solnca, izpraševala, tožila, vabila ga v svoje naročje, dokler ni švignilo z zlobnim posmehom med druge svetove, in ji v bolesti na veke spačilo obraz, da niti verjeti ni mogla ter je napeto prisluhnila šepetanju noči, ki je svatovala ob prižganih bakljah gori na nebu; saj znaš, odgovor noči pa je molčanje na vprašanja ranjenih src. Zdaj veš, zakaj rastejo rože toliko lepše, če zakrivajo solnce oblaki in je luč brez sijaja.“

„Mati, nove svetove ti je razodela smrt; kako rad ti sledim.“ Prožil ji je rosno čelo, trepetajoče ustnice: „Ljubim te.“

„Sinko!“ pritisnila je onemoglega nase in ga poljubila, da je vztrepetal po vsem telesu: Krčevito ji je stiskal roke, ves oznojen je vpiral v njo oči, kakor v ekstazi objemajoč najskrivnostnejše bistvo ženske, ki ga je pripeljalo do samega sebe. Ko je splul prvi naval telesnih strasti, je bilo zanj vteleseno ono, kar je prej slutil — in ni je več ljubil, ker je minula zanj zemlja ter se hotel povrniti nazaj, živeti z njo in v nji.

„Želja, da hočem k tebi,“ je v presledkih s polnim glasom mirno nadaljeval, „je vzbrstela na poslednjem znanju, razmerju z ljudmi. Kakor z vsakim človekom, so rasli tudi z menoj gotovi momenti od slutnje do jasne zavesti, ki se v nji projicira človeška

duša z vsem svojim razmerjem do ljudi in vesoljstva, ki postavi saj enkrat človeka na mejo med življenjem tu in onostranskim.

Njih prva slutnja svetlika iz časov, ko si še živela. Vroč popoldan se je razpel nad zemljo, razbelil rumenkastosive skale, v katerih naročju sem ležal. Ozračje, prožeto do dna z žarečo svetlobo, je v razpotegnjenih tokih plulo od vzhoda na zahod in od juga na sever. Oči so se vprle globoko pod menoj v dolino gozdov, ki so se vanjo zažrli belosrebrni sikajoči gadje. Trenotek miru, in kakor da je spuhnilo, nisem več videl, čeprav sem gledal. Živel sem v skalah, v atomih ozračja, v žarečem solncu in bila je v meni energija vesoljstva. V brezčasje je proniknila preteklost, sedanost, prihodnost — bilo mi je, kakor da vem, kaj bo iz doline pod menoj, oživim mecesen na gori, ga oplodim in pripeljem solnce v zaton. —

„Zaprli sem pogled in čutil v lahni omotici oznojeno čelo. Neveden otrok sem stal pred veličastjo trenutka, jecljajoč, ker me je bilo groza, ko sem okusil vsesamoto. — Mati?!“

„Čujem, sinko! Nadaljuj!“

„Bila je to prva postaja, a otročje in brez izkušenj sem taval naprej kakor mlad človek in si nisem upal jasno razmišljati. Nekako dobro sem se počutil v pol stanju — med delom in lenobo, s slutnjo v duši. Malo pozneje si zbolela. Enak popoldan se je zožil, ko se je pričela agonija, navidezno podobna rahlemu spanju. Prosila si nas, naj preložimo vzglavje in zaprla si oči. Zapustili smo sobico. Šel sem konec vrta, za katerim je dihala rženo polje. Do pasu sem gazil po ozki poljski stezici. Večerne zarje so jo pozlatile in trepet deviškega telesa, prvič razgaljenega pred moškim, je plul nad zemljo. Ko je nebo zastrlo obraz, se zemlja odela z deviško tenčico, sem se zazrl v vesoljstvo in zopet je vzbrstela moč, da bi prižgal zvezde, pripeljal svetove. — Preveč jasno sem izživel ta trenotek, da bi se bile skalile oči ob tvoji smrti še isti večer.“

Molk.

„Živel sem življenje mrtvih in vem, da ni smrti, saj sem gledal tostran in tja ter se mi je razgalilo to življenje kot majhen košček posmrtnosti — ki jo vedno živimo, a preživimo le del.“

„Odslej sem živel življenje vseh svojih instinktov, hrepenečim po popolnosti brez vsake laži. Toda razpenjeni v svoji strasti so se prevarali, kajti odmaknilo se jim je vsakikrat, da bi pozabili nase, na prihodnost, kakor v tistih momentih, po katerih so vsi hrepeneli.“

Položila mu je roki na glavo in hladila razbeljeno čelo.

„Zdelo se mi je včasih, da vedno iščemo življenja — bodisi tako ali tako, kakor bi stal človek pred milijoni ogledal in v vsakem bi lesketal odsev daljne luči, ki pa jo slutimo, a ne vidimo. Povsod je le del sreče; in človek drvi naprej, naprej, pozablja preteklost, sedanjost in gleda v prihodnost. Šele v momentih stopi pred luč in pred ogledala. Ni res, mati?“

„Dosegel si spoznanje, blagor ti!“

„Saj sem vendar tvoje dete.“

„Da, slutnje sem imela.“

„Mati, ali veš, zakaj je bilo meni dodeljeno?“

„Ker si se ti edini pokoril za moje grehe in jih zbrisal. Čimveč si živel, tembolj si moral trpeti, ker si z vsakim utripom poplačeval mojo krivdo.“

„Sladko breme je bilo trpljenje, verjemi mi!“

„Zakaj ga nočeš nositi še dalje?“

„Čemu? Vem, da je dopolnjeno, da si očiščena in dotrpel sem svoj delež. Kaj naj živim naprej, da trpijo in se uničijo drugi radi mene? Prejasno je bilo spoznanje. Zakaj vprašuješ, mati?“

Nagnila je glavo in ni odgovorila. Še bolj je pobledel in nekaj zlobnega, podobnega bičanju samega sebe, je švignilo čez obraz.

„Mati, naj nadaljujem?“

Pokimala je.

„Ob očetovi smrti sem stopil k tvojemu grobu, razdelil rože in vedno globokeje, globokeje razdeljeval mehko prst; žarko so gorele zvezde na temnomodrem nebu, ki je ležalo na črnih gorah — v njih naročju je spala globoka tišina. Kakor v polzavesti sem čutil tvoje ustnice in tiho sem vprašal: „Mati, naj živim?“ Iz zemlje je dihnila tišina: „Da“. In žil sem življenju naprej, kakor doslej, čeprav z vedno jasnejšim umevanjem ponavljajočih se momentov.

„Samotno živim, kakor veš, le od časa do časa me neka naravna potreba zasuče v vrtinec.

„Ne ravno stremljenje po moči, delo, samota in orgije misli, toda ljubezen je bilo zame najskrivnostnejše življenje, da, predvsem ljubezen do ženske, najsi nedolžnih globokih oči, pred katerimi človek poklekne, ali do drhtečega telesa, koprnečega po prvi nasladi krvi in mesa. V teh dveh straneh svoje narave sem živel in nikdar se nista ovirali med seboj. Zdaj so ti, zdaj drugi instinkti zahtevali svojo popolnost. Kajti ljubezen je najsvetejša ura, ko je človek na višku in ne stremi ne naprej, se ne ustavi ob spominih, ampak bi mirno ustvarjal, če bi bila mesto prevare stalnost na veke. —

„Mati, ljubezen je bil zadnji dogodek v življenju, ki ga prekinem in obenem razmahnem. — Seznanil sem se z deklico, ki je spočetka nisem ljubil več kakor telesno — a pozneje, ko sem čutil, trpel, se mučil z njo — tudi njeno dušo. Znana mi je bila skrivnost in lepota deviškega telesa, njegovo čutenje, hotenje, vse njene nape — moj bože, saj so bile tako človeške! — Nisem še srečal tako naivno pobožnega deteta, ki bi tako ljubilo zemljo in jo vseeno posvečevalo. —

Da, kakor volkodlak sem se vsesal takrat v zemljo in njene strasti, da se misel o momentih niti ni utrnila. Ko sem jo prvič razodel, je vzdrtela po vsem telesu. Zrla je vame z velikimi, široko odprtimi očmi, ki jim je odgovorila tudi moja slutnja, kar se je hipno pogreznilo v dihanju strasti. Po sprejetju mojih strasti se je umirila in šepnila: umriva. Da, umreti, ker ni stalnosti, je hotelo povedati trepetanje pred združitvijo. Nekaj dni pozneje sem prejel toliko moči, da sem odstavil kelih in ker sem čutil gotovo, da se razdvojiva prej ali slej — Spominjam se dobro najinega slovesa, ki ga ona gotovo, ni preživela.

Tišina je vladala v sobi, niti rože se niso upale dihati. Slonela mi je na rami: „Zdaj grem!“ sem dejal, „poljubi me v slovo.“ Telo se je streslo, ni se moglo ustaviti joku — zakričalo je. Potem vse tišje, tišje: „Moj Janko!“ Objem še, poljub, mahljanje v pozdrav. poslednji obraz — pred menoj so se smejali, upili, kričali ljudje in stopali hitro proti kraju spominov.“

„Obstal sem med njimi in jih gledal: Beračica je stiskala na vele prsi lačno dete, nihče je ni opazil. — Mlado dekle, zavedajoč se, da se še ni mnogokrat vdalo moškemu, ki je komaj pričelo uživati, a je že prekoprneče in nenasitno, je stopilo na cesto, razgalilo prsi, razodelo razkošno ude in se smehljal: „Hočeš? Nocoj? Ne? — Norček, tako ne zna stiskati, objemati nobena. Glej, koliko je še skritega.“ Hodili so mimo nje, izžiti malomarno, mladiči pa so jo v duhu slačili.

Živeti dalje? — Deliti drugim trpljenje za greh, da sem umoril njo? Mati, ni res, da je umrla?“

Molče je pritrdila.

„Umrla je, saj sem jo čutil med sencami. In tega trpljenja ne bom več prenašal — ustavim.“

„Zakaj ne, moj sin?“

„Ker tudi to ni stalno in je laž. Pride čas, ko grem preko nje?“

„Pojdi tedaj! Ti nisem mar dala dovolj moči?“

Šibiti se je pričel, spačil se mu je obraz in s silnim naporom skoro nečloveškim glasom je kričal: „Mati, tudi to je laž? Momenti naj bodo laž?“ Strmel je v njo. Nagnila je glavo, obraz je okamenel. — Vedno bliže se je sklanjal in šepnil naposled mirno: „Ta obraz ne . . . laže!“

Stegnila je roko in pokazala skozi okno. Rože, drevje, ravnina, gorovje se je zlilo z nebom v temnomodro ozadje, emajlirano s črnimi konturami gora. Med njimi so plavali blede obrazi istih potez, iste lepote.

„Povsod . . . isti . . . obrazi . . . mati! Obrazi . . . mrtvih! . . . Ni oče tam? —“

„Da!“

„In tam Silvin?“

„Danes se je preselil . . . kopal se je . . . spustil roke, ko je dobil spoznanje kakor ti . . .“

„In tam . . . tam je ona?“

„Da!“ —

Vizija je minula, njen obraz pa se ni spremenil. Ko jo je poljubil na ustnice, niti mišica se ni ganila.

„Mati . . . ta obraz sem ljubil od nekdan . . . vedno se je vračala podoba trpljenja, radosti, strasti, misli — vse obenem — v tem mrtvem, a vendar živečem obrazu. Radi njega sem ljubil tudi njo. Zdaj pojdem s teboj. Ni laži v tebi.“ Segel je na mizo pod knjige in v polmraku se je začrtala trepetajoča roka z revolverjem. Pri-maknil je k sencim; ona se ni premaknila . . .

„Poljubi me . . . da bo lažje . . .“

„Poljublja te . . . veseljstvo . . . vračaš se . . .“ — Zginila je.

Krvaveč na sencih je drsal tesno ob zidu na tla, krčevito se upirajoč z rokami ob zid. Parkrat se je telo še streslo, zacepetalo — potem se je kri strdila v gubah umirjenega obraza.

Od vrta sem je nekdo prišel čez dvorišče . . . Pred hišo se zasliši čez čas topotanje kopit.

„Oprostite,“ je dejal nekdo ostro pred vrati. Kakor, da se je roka siloma iztrgala roki. Vrata so odletela — v sobo je planilo belo oblečeno dekle, ostrmelo in se naslonilo na mizo.

Hči grofa Blagaja.

Roman.

Spisal Rado Murnik.

29.

„Turek je kakor hudournik in povodenj,“ je povzel dolgi rumenolici gospod mestni pisar Primož Pogladin in mrko pogledoval izpod višnjevosvilnatega baretu. „Kristjani smo pa take počasne mevže. Osupli krščanski vladarji trepetajo in ugibajo: Kaj bo, kaj bi! Pa ne, da bi složno udarili na sovražnika! Ali se vojskujejo med sabo in pulijo za svetle krone in lepe naslovčke in deželice, ali pa se vsaj pisano gledajo in kujejo grde naklepe drug proti drugemu. Medtem pa Turku raste moč in greben.“

Brkati ostrogarček Rok Pilko je skočil pokoncu in se gladil po usnjatem predpasniku na prsih. Početkoma je bil v zadregi, kako naj se vede in govori pričo takega učenjaka in veljaka, kakor je bil meščan in mestni pisar Pogladin; kar čudil se je, da tako vzvišeno bitje tudi je in pije, kakor drugi ljudje. Polagoma pa ga je razvnelo Čičigojevo vince in moško je zasadil besedo takole: „Sebični krščanski vladarji niso sposobni za složno in junaško delovanje. To je tako čista in živa resnica, kakor sem jaz, ostrogar Rok Pilko, pravi član častite ključavničarske zadruga.“

Ko je to povedal, je zopet sedel. Bil je jako zadovoljen, zakaj tako tehtovitega in tako dolgega govora ni sprožil že tri kvatre.

„Pa ti zbori, deželni in državni!“ se je oglasil mestni pisar iznova. „Same seje, seje, seje! Sama prazna slama! Akotudi je sila velika, vendar romajo zborovalci po mesece in mesece, po polževo, in lezejo skupaj. Ko se zbero, se pričkajo po več ur, kdo bo sedel na desni, kdo na levi, kdo bolj spredaj, kdo bolj zadaj. In ko sedi vsak na svojem sedežu, si čestitajo v dolgih govorih, da so se vendar enkrat srečno zbrali čili in zdravi. Naposled jamejo zborovati, to se pravi: besedovati.“

„Zborujejo na vse kriplje!“ je pripomnil živahni ostrogarček srdito. „Turek se jim pa reži in trdnjave zida. Pa naj se pravi kristjan ne bi jezil!“

„Prav ganljivo opisujejo strahovito stisko in bedo naših napadanih dežela; tožijo, koliko sveta je utrgal Turek sveti veri; naglašajo, koliko stotisoč kristjanov je poklal zverinski sovražnik

ali pa tiral v sužnost. Natančno računajo, koliko bi bilo treba vojakov jež in koliko vojakov peš, vabijo kralje in kneze in celo papeža na vojsko. Smrt in pogin prisegajo Turku, sklepijo in obetajo na vse plati. O te jalove seje! Po teh lepih navdušenih besedah bi človek pričakoval, da že drugo leto ne bo nobenega Turka več na svetu. Pa kaj — ko le govore, govore, govore — — ne store pa nič! Kaj so vse nasvetovali, predlagali in sklenili lani na zboru v Ratisboni; zdaj pa drže vsi roke križema . . . Kaj pomagajo same lepe besede! Kaj se briga Turek za tuje sklepe in modrovanja!“

„In vsak hoče biti večji Salomon kakor predgovornik,“ je vzkliknil mojster Pilko in jezno mahal s kratkimi debelimi rokami. „Turek se ima pa dobro pri nas in tudi doma. Pa naj krščanski človek ne bi bil nejevoljen!“

„Vedno poudarjajo, da so naše dežele del svetorimskega nemškega cesarstva,“ je dodal vite Ahac. „Ne pomagajo nam pa nikdar, saj je Turek še dosti daleč od zapadne Evrope. Le zase skrbe, za svojo blaginjo in veljavo. Lahko zidajo drugi krasne stavbe, goje umetnost, vedo in omiko, lahko jim cveto mesta, trgovstvo in obrtstvo — mi pa zaostajamo, nazadujemo in mremo . . .“

„Tako je,“ je pritrjeval mestni pisar malo živahneje. „In sami se moramo braniti, sami plačevati najete vojake pa turški davek, sami moramo utrjevati mesta in trge in tabore.“

„Le čemu bi se borili za tako življenje, polno nevarnosti, skrbi pa pomanjkanja,“ je vprašal hudi ostrogarček, ki je sedeval po pet ur na dan po gostilnicah.

„Naš cesar je prepočasen,“ je rekel vitez Ahac, ki je bil dejal desnico na mečev ročaj in podpiral glavo z levico. „Naš cesar nastopa vse premalo krepko in le odlaša in se obotavlja. Naš Friderik je sumljiv, nezaupljiv, odljuden, trmast in strašno skop. Žal mu je zlata. Zlato pa odpre vsaka vrata. Ne vem, kakšni so kaj njegovi svetovalci.“

„Saj Friderik sam nima nič,“ je oporekal pisar Pogladin in se držal še važneje. „Vedno tiči v denarnih stiskah; naposodo jemlje, kjer le dobi, od plemstva in od meščanov, celo po osemdeset ali po šestdeset cekinov, samo da je kaj.“

„Ne vrača pa nič,“ je zaonegavil mali ostrogar žalostno, dasi ni bil posodil cesarju Frideriku še nobenega vinarčka. „Kje pa je denar, ki mu že trideset let dohaja od štirih kneževin, nekaj grofovin in več graščin? In kje so podedovane dragocenosti?“

„Pa res,“ je pritegnil vitez Ahac. „Ponižno prosimo in prosimo: Pomagaj nam, cesarost! Pohlevno ga opominjamo: Spravi pa pobotaj se s Svojimi zoprniki! Ne dremlji v tako burnih časih, ampak loti se Turka na vso moč! Pomisli, da Ti niso dali knjige v roko, ampak meč!“

„Naš cesar hoče svoje namene doseči po dolgi in dolgočasni poti sej in zborovanj, akotudi pravi sam: Kdor hoče vladati dobro, on se boj zborov, stanov in plemstva!“

Vitez Doljanski je ob teh besedah malo pokašljajal in pisano pogledal nadutega meščana Pogladija, ta pa je nadaljeval čisto mirno: „Poprej so vladarju zadostovali dohodki njegovih posestev, vojdnina, sodnina, posrednji davki, pridobnina, mostnina, fevdnina, pravici, denar kovati in rudo koptati, ter radovoljni darovi ob poklanjanju in ženitovanju vladarjevih sorodnikov in o drugih prilikah. Predlanjskim je naložil Štajerski, Kranjski in Koroški davek za različne stanove. Plačevati ga morajo ne samo grofje in škofi, meščani pa kmetje, ampak tudi posli pa delavci, učenci in berači, celo dojenčki!“

„Jaz moram plačevati po deset goldinarjev,“ je vzdihnil vitez.

„Ubogim delavcem, vdovam in sirotam jemlje denar, pridobljen s krvavimi žulji, ne pa da bi jim pomagal in jih varoval nadlog in pomanjkanja. On najema vojake, plačujemo jih pa mi; v zahvalo divjajo in delajo škodo po deželi. In davka ne porablja cesar zoper Turka, marveč plačuje svoje dolgove, pa le posebno sitnim upnikom, n. pr. vipavskemu baronu Andreju Baumkircherju.“

„Kako nam more poviševati davke, ko so nam že dvajset let zastavljena in zaprta malone vsa trgovska pota in ceste!“ se je gneval meščan Pilko.

„Čemu pa je romal v Palestino in v Rim, če je doma vse narobe!“ je naglašal vitez Ahac. „Cesarju ni toliko do naših dežela, saj so tako že njegove. Češko kraljestvo bi rad in ga ne mara prepustiti ogrškemu kralju Matjažu, kakor mu je obetal.“

Mestni pisar je pogledal viteza Doljanskega nekam milostno in njegovi dolgi beli prsti so se malomarno igrali z rdečim karneolom, ki mu je visel na zlati verižici ob talarju.

„Ne smemo preveč krivdati cesarja samega,“ je zavrnil viteza Doljanskega z glasom, ki je zvenel resno, skoraj slovesno. „Naš po božji milosti maziljeni cesar sveterimske nemške države je vendarle dober vladar. Miroljubni Friderik ima žalibog vse premalo vpliva do nemških knezov in mest, zamotanih v domače prepire in

pravde. Uvažujmo, da je našel v svojih dednih pa tudi v državnih deželah mnogo gnilobe, mnogo upornosti celo v svoji rodovini. Koliko skrbi ga tare zaradi prestola! Naš Friderik ima mnogo nasprotnikov, častilcev pa malo. In vendar moramo priznati, da se vsaj prizadeva predrugačiti in poboljšati žalostne razmere. Naklonjen je zlasti nam. Samo od njega je dobila Ljubljana več nego trideset privilegij, neprecenljivih za razvoj in blaginjo našega mesta. Kakor drugi Habsburžani nam je stregel vsekdar tudi on v roko. Oblagodaril je trgovce z mnogimi predpraviciami pri trgovstvu doma in na tujem. Pred tridesetimi leti je popustil Ljubljančanom spričo njih hrabrosti za njegove vojne s celjskim grofom ves hišni davek. Dovolil nam je pečatiti z rdečim voskom in to ni majhna odlika, zakaj sicer smejo rdeče pečatiti zgolj cesarji in kralji, veleduhovniki zeleno, svobodna državna mesta belo, načelniki viteških redovnikov pa črno. Dal je olepšati deželni grb kranjski, tako da ima višnjevi orel zlato prečnico, na glavi pa cesarsko krono in ne več vojvodskega klobuka. Ustanovil je za našo deželo častne službe dednih maršalov, stolnikov in točajev. Dal nam je pravico, da smemo sprejemati med meščane, kogar sami hočemo; dal nam je posebne sodne pravice, da nam ni treba pred gosposka sodišča: plemenitaši ne smejo soditi nobenega ljubljanskega meščana. V kapeli na Gradu je ustanovil večno mašo in ustanovil za našo deželo posebno škofijo in tako združil razne kose v celoto. Zato ga imenujejo nekateri očeta kranjske dežele.“

Ko je slišal ostrogarček te besede, je takoj pozabil prejšnjih očitkov, stopil na prste in zaklical navdušeno: „Trčimo! Vivat Fridericus, naš cesar in oče!“

Pili so vsi trije. Vitez Ahac je spraznil svoj bokal na dušek in ga porinil proti natarjarju Anžetu.

„Ta ga pa zna!“ sta si mislila sopivca.

Vitez Ahac pa je majal debelo glavo in ugovarjal: „Prej sta govorila malo drugači. Toda — nič ne tajita, tudi vidva mislita tako kakor jaz. Res, lepe pravice podeljuje cesar mestom in trgom, sam pa ne da počenega groša za obrambo naše dežele. Zaukazal je, naj pridno molimo in zahajamo k litanijam in romamo in se postimo vsak teden in vsak mesec naj hodijo procesije skozi mesta in vasi, da odvrne Bog nesrečo. Na cesarjevo prošnjo je razpisal papež Pavel Drugi odpustke za vse, ki se bodo bojevali zoper Turka. Friderik sam pa ogleduje cvetlice in snuje načrte, kako bi povzdignil Avstrijo do velesile. Na svojih bukvah, posodah in palačah, povsodi

ima napis: A. E. I. O. U. — Austriae est imperare orbi universo... Avstriji je usojeno, da bo gospodovala po vsej zemlji . . . Kaj pa obramba? Preden dobi cesar poročilo o preteči nevarnosti in preden nabero brambovcev, mineta več nego dva tedna. Medtem pa Turki že oropajo in opustošijo deželo dodobra. Ako pridejo pred Ljubljano, gorje okolici in tudi nam — nemine impediante, nullo opem ferente — njih ne bo opoviral nihče, nam ne bo pomagal nihče. Kaj naj opravi tistih par sto najetih vojniki v mestu in na Gradu? In le pogledjte, kakšne so ljubljanske utrdbe! Ozidje je staro in ponekod jako slabo, zlasti pa je premalo stolpov in jarki so preplitvi.“

Sivo oblečeni vitez z rdečim baretom in črno perjanico se ni genil v svojem kotu. Delal se je, kakor bi spal. Sivkaste lokave oči med napol zaprtimi vekami so mu begale potuhnjeno naokoli, kakor prežečemu lisjaku. Nepremične neplemenite poteze upalega bledega obraza so bile kakor okamenele. Glavo si je opiral z levico, da bi zakrival rdečo brazgotino slabo zaceljene rane. Poslušal je pozorno, kaj govori trojica pri Ahačevi mizi, vendar mu je ušla marsikatera, ker so drugi gostje govorili in kričali, ropotali in razbijali po mizah.

„Ozidje našega mesta res ni posebno močno,“ je priznal mestni pisar. „Toda tako slabo pa tudi ni, kakor se dozdeva nekaterim. Gradili so ga večinoma Italijani iz Merana, Benedek in Neapolja, možje, ki slove kot najboljši zidarski mojstri. Po ukazu našega cesarja so poslali pozneje plemenitaši, duhovniki, grajski oskrbniki po kmetih in drugi veljaki svoje ljudi v Ljubljano, da bi pomagali mesto utrjevati. Mogoče je, da so seljaki delali le bolj površno, na naglo roko, drugod pa so zidine polagoma razjedli in okušili dež in sneg in vihar.“

„Najslabše je mestno zidovje okoli nemške komende proti Krakovski vasi, in ob Nemških vratih, proti Gradišču,“ je zabavljal vitez Ahac. „Ogledoval sem ga pred nekaj dnevi. Mestoma je razpokano tako zelo, da bi mogel v nekatere luknje vtakniti vso pest. Lepa reč!“

„Nič se ne bojte, gospod vitez,“ je dejal mestni pisar. „Razpoke so že vse zamašili. Nemška vrata so pa kar zazidali menda včeraj, če ne že predvčerajšnjim.“

„Popraviti in boljše utrditi bi morali tudi Vicedomska vrata. Ta kraj je jako važen, tukaj bi sovražnik najlaglje naskakoval Ljubljano!“

„Nemška in Vicedomska vrata so vendar v Novem trgu,“ je odvrnil gospod Pogladin ubadljivo. „Zakaj pa se plemenita gospoda ne brigajo bolje zanje? Mi meščani imamo komaj denarja za utrdbe na našem, na desnem bregu Ljubljane. Popraviti bi morali meščanski bastijon na Gradu. Sezidati bi morali močan stolp na Žabjaku konec zidu ob vodi. Zgraditi bi morali zid od Tranče do ogala frančiškanskega samostana na desnem bregu pri manjši pregraji, pri mlinu, in odondod pred Poljansko vasjo do grajske trdnjave. Na vašem levem bregu pa bi bil potreben stolp pri svetega Fridolina cerkvi na Bregu in več stolpov v ozidju. Tudi bi morali poglobiti jarek proti Krakovemu.“

„Pa naj bi cesar kaj dal iz svojih katedralnih dohodkov, iz vicedomske blagajnice,“ je godrnjal vitez Ahac.

„Zakaj pa gospoda na levem bregu ne dovolijo par tisoč golinarjev iz deželne blagajnice?“ je očitajoče vprašal mestni pisar.

„Oprostite, egregie domine, ljubljanske razmere poznam še vse premalo, da bi vam mogel prav odgovoriti. Toda povejte mi, čemu imate tisto pregrajo, tiste kole v Ljubljani od Žabjaka do svetega Fridolina, pa tudi drugod! Ali upate, da bodo ti slabi koli, zabiti le malo čevljev v tla, mogli zadrževati sovražnika?“

„Kaj še. Pregraja nam zadržuje samo odklenjene čolne in ladje in pa les, ki je padel v vodo. Za sovražnike smo pripravil druge lepe stvari, da ga sprejmemo kar se da dostojno. Iz poškodovanih starih topov smo dali uliti pet novih, velikih. V smodnišnici pri Gradiških ali Nemških vratih imamo okoli osemsto centov smodnika. Večinoma smo ga nakupili v Trstu. Sto centov smo ga razdelili po Kranjskem; nekaj pa smo ga poslali v Zagreb in Varaždin, poleg tega tudi raznega orožja in svinca.“

„Kaj pa, ako bi treščilo v orožnico pri Nemških vratih, v smodnik?“ je vprašal vitez Ahac in si gladil brado, po burgundski modi razdeljeno v dva repka. „Stanujem čisto blizu. Odnoslo bi vse hiše tam okoli pa še mene povrhu, kakor bi pihnil.“

Književna poročila

Radivoj Peterlin-Petruška, Po cesti in stepi. Izdala „Slovenska Matica“ v Ljubljani 1912. M. 8°. 125 str.

Čitateljem slovenskih beletrističnih listov je Petruška star znanec. V „Zvonu“ in „Slovanu“ so izhajali njegovi verzi, skromni sicer, a domači. Dočim pa si človek pri površnem branju njegovih pesmi poprej ni mogel ustvariti o poetu nobene enotne sodbe, je vtis zdaj, ko leži pred nami zbornik teh zbranih in izbranih, večidel ponatisnjenih pesmi in pesmic, vsekakor nekoliko zaokrožen in enoten. Ne rečem, da je Petruška to, kar imenujemo literarno: izrazita umetniška individualnost. On je gorenjski fant, kot se zdi, brez posebnih pretenzij za tisto „visoko“ umetnost. Tudi moderen ni. Njegovo čustvo je sicer nežno, a ni dovolj ofinjeno in iztančeno, da bi se nas dojmilo s tistim misterioznim čarom, kakor pesmi nekaterih modernih lirikov. Zdrav in močan, ljubi šalo in smeh; brez rafiniranih zank in sofistične pretkanosti je njegov duh. Težkih pesmi ne piše. Filozofski, reflektivni verzi se mu sploh ne posrečijo. A tista široka odkritosrčnost, nekoliko naivna in nekoliko šegava, ki je tako znamenita in značilna poteza gorenjskega značaja, je tudi njegova last. Tako je Petruška pol kmet, pol inteligent. In zategadelj ljubi odkritost, preprostost in jasnost izražanja. Take so njegove pesmi:

Moje pesmi jasne so, priproste,
ko cvetlice v gajih in na polji,
v mraku v tugi nagnejo glavice,
v krasni dan so pri najboljši volji. (5.)

Kaj ne, kako bore malo je potreba, da se raztužijo te pesmi, kako malo, da se ovesele? . . .

A v Petruški polje tudi potepuška, ciganska kri. In to je, kar ga po mojem mnenju najbolje karakterizira kot sodobnega inteligenta. To nemirno potovanje iz kraja v kraj, mrzlično hlastanje za novimi vtisi ljudi in krajev, to skitalstvo in nestalnost bivanja, kakor odznak notranje neskladnosti in neumirjenosti naše — to vse je v krvi nas, ki stopamo s časom in živimo v nervoznem stoletju zračnih poletov, odkritja zemeljskih tečajev, do rafiniranosti razvite turistike. — In Petruška potuje vseprek po cesti in stepi:

Življenje je moje popotni le dan,
zdaj krenem na jug, zdaj na severno stran,
saj brez kraja je svet in brez konca je cesta . . . (19.)

In tako ga vidimo gladnega in bednega v kraljevem parku v Kristjaniji ob šumeči fontani, v norveških gorah, nad Ševčenkovi grobom, razsanjanega v svetlo prošlost ukrajinske slave . . . Žalost in radost sta mu na potu zvesta druga, kakor pač nanese čas in naključni slučaj:

Kot sem prišel, tak spet odidem
tja, kjer doma je nepoznani Bog,
kot me poslal, tak ž njim se snidem,
ves praznih rok, neskrben in ubog. (41.)

Zato ne pozna obupa, a kako šele tistega pesimističnega cinizma potepuškega, ki se mi na priliko vidi tako značilen za Vl. Levstikovega „Vagabuda“ in ki meditira: „Ob ravni beli cesti se bom obesil jaz“ . . .

Petruška je, dasi živeč na tujem in dasi nam tupatam zapoje o kazakih in hajdamakih, tako pristen slovenski človek, kot malo naših poetov. Vse njegovo stihotvorstvo se zelo naslanja na ton naše narodne pesmi. Pač se mu v ritmiki in dikciji poznajo sledovi ruske in maloruske poezije. Puškin, Lermontov in posebno Koljcov so mu menda dobri znanci. Pozna tudi Ketteja, Župančiča in Aleksandrova. Vzlic temu pa dobi semintja njegova pesem čisto originalno potezo:

Ljubezen moja je ko Lamberg silna,
in kakor voda v Savi tak obilna
in stalna je ko očka naš, Triglav,
goreča je ko sorške rude splav. (7.)

Morebiti majhno pretirano, a originalno, fantovsko, po domače povedano, ne? Škoda le, da takih izrazitih potez ni mnogo v pesmih in da se kopica verzov utopi v povprečnost, tako da čitatelju ne ostane skoraj nič od vseh prebranih besed. A napiše zopet s svojim čustvenim, intuitivnim, izključno liričnim temperamentom pesmi, polne naravne lepote, po načinu Cv. Golarja: „Sv. Ana“, „Svetlo se mi zdj življenje“, „Na nebu migljajo zvezdice . . .“ in dr. „V samostanu“ in „Poletna slika“ je dvoje čuda lepih slik, prva ubranostna, druga bolj zračna in barvna.

Epik Petruška ni. „Balada o šmarnicah“ pač ni — balada, tudi iskreno občutena „Imel ni mladenič nikogar . . .“ je bolj lirično, nego epično pripovedovana.

No, meni je najdražji, kadar se ves vda spominu prošlih zgodb in rodnega kraja. Tedaj se mu segreje čustvo, dobi sveži izraz, pa naj si ga zamami spomin na nekdanjo ljubico, ali naj zazre skozi daljnogled svojega srca domače planine, „gorski velikani“ Sedlo, Planjava, Brana in dr., in pod njimi stari grad in rojstno mesto — „ljubezni mesto, tihega kovarstva“, Kamnik. In želim mu srečno in plodonosno pot po cesti in stepi! —

Kar se tiče zunanosti, knjiga ne dela Matici poklona. Te neokusne, sivo-barvne platnice niso za oči količkaj razvajenega bibliofila. Matica Hrvatska ima boljši okus. Tudi glede korekture knjige bi se pripomnilo marsikaj, in da ni pridejanega niti kazala pesmi, jako moti čitatelja.

Fran Albrecht.

Zabavna knjižnica. XXIV. zvezek. Izdala in založila „Matica Slovenska“. V Ljubljani, 1912. 80. 122 str.

Trije pisatelji so zastopani letos v Zabavni knjižnici: F. Milčinski z novelo Zločinci in s člankom Mladih zanikarnejev lastni življenjepisi, Josip Premk s črtico Madež in dr. Ivan Lah s povestjo Mojster Roba.

Milčinski ima prijeten slog, poleg tega je veččak na novo odkritem polju mladinskega varstva, kjer mu nudi praksa obilo zanimivih slučajev. Zato je prav, da seznanja z njimi tudi občinstvo, naj si je potem oblika leposlovna ali znanstvena. Jurist, ki vidi dan za dnem pred seboj same paragrafe, ki čakajo kakor vojaki samo na njegov migljaj, pride slednjič do mnenja, da ga že ni med nami, ki bi smel brez strahu in sramu pogledati vsakemu § v mrki obraz. Vsi smo zločinci, nekateri očitni, še več pa je takih, ki so še pravočasno skrili kočljivo dejanje v najtišji kot svojega srca; na zunaj pa nastopajo kot dostojni ljudje, ki se smejo zgražati nad splošno pokvarjenostjo. Posebno vrsto tvorijo oni, ki grešijo takorekoč iz plemenitih nagibov, kakor major Davorin Trn, ki iz samega človekoljubja ubije pijanca Koržeta. Kdor

je že sam imel posla v kakem društvu za mladinsko varstvo, bo s posebnim zanimanjem sledil mojstrskemu opisu one, skoro neverjetne bede, ki jo pripravlja demon alkohol celi svoji rodbini. Davorin Trn skuša kot blagajnik društva zoper bedo skupno s požrtvovalno Fajfarico pomagati, ko pa vidi, da je tu ves trud zaman, pride po treznem premišljanju do zaključka, da je četvero življenj več vredno, ko pa eno take surovine, zato pa sune ali morda celo zavleče Koržeta zopet v Ljubljano, iz katere ga je ravno poprej kot neznanca otel. Čeravno je Trnov zločin logično dovolj utemeljen, bi vendar kvečemu verjeli, da je Trn opustil rešitev, kakor pa, da je zagrešil pozitivno dejanje.

„Mladih zanikarnejev lastni življenjepisi“ bi lahko tvorili gradivo za poseben članek, ki bi bil važen tudi za vzgojitelje. Videli bi se veliki pomen, ki ga ima utrditev in vzgoja volje za mladega človeka. — V „Madežu“ nam opisuje Premk učiteljico na deželi, ki se je nekoč svojemu prvemu ljubimcu vdala, sedaj ji pa tanka vest ne pripušča, da bi z oskrunjenim srcem stopila z drugim pred oltar. Dobro izvedena črtica, le moški vlogi ostajata preveč v ozadju. — „Mojster Roba“ je simbolična povest enega izmed onih redkih umetnikov, ki se mu je posrečilo priti iz viharjev na zeleni otok, kjer ustvarja dela, da vzbujajo radost in občudovanje. Povest je pisana živahno, ideja je menda izražena na str. 64, kjer pravi mojster Roba: „Življenje kliče, delo vabi, toda ljubezen je, ki dela in živi“. Zato se tudi Roba oženi, s katero, ne zve no prav, pa nič ne de, ko pa ima rad vse tri.

Tako skrbi tudi letošnja Zabavna knjižnica v skromni meri za zabavo.

Dr. A. Dolar.

A. M. Dostojevski, Zapiski iz mrtvega doma. Prevel Vladimir Levstik. Ljubljana 1912. Založila in izdala Matica Slovenska. 8°. 327 str. (Prevodi in svetovne književnosti, VIII. zvezek.)

Pred polstoletjem so bili obelodanjeni ti zapiski, ki zaznamujejo za avtorja novo fazo umetniškega ustvarjanja. Dostojevski (1821 - 81) je pod egido realistov à la Gogol, Dickens, Balzac hodil svoj pisateljski pot ko tipično ruski človekoljub, prijatelj ponižanih in užaljenih. Nadaljna njegova domena je intenzivno hamletiziranje, risanje bolehalnih ljudi, ki so izgubili нравstveno in često fizično ravnotežje. Ta „veliki demon“ ruske zemlje, ta „globoki človek“, edini dušeslovec, za čigar učenca se je priznaval Nietzsche, pronika z genialnim pogledom v komaj sluttene globine in krčevito skrivane gube, zlasti v senčne plati duha.

Bourgetu ne dela sramote Le Disciple, a kdor ga čita po Zločinu in kazni, bo mahoma pritrdil, da je beseda na mestu: učenec. Sicer pa, mimogrede rečeno, za pravkar omenjeno delo z lučjo ne najdete enakovrednega para na evropskem književnem trgu. Pod stvarniškimi dihom Dostojevskega se banalni buržoá Homais presnuje v tajinstveno vznemirljivo bitje. Res, nezatno dediščino je dobil pri zapadnjakih proroški slavofil, ki je negoval skrivnostno vero v odrešilno svetovno vlogo slovanstva, rusovstva. Ostavil pa je v svoji zapuščini zakladnico idej, potomcem anticipiranih: nadčloveštvo, dekadenco, simbolizem, demonskost v ženi, v lepoti in ljubavi, mistično grozo. Kakor da ste paberkovali in lavkali za gorostasnim žanjcem: pesnik Zarathustre, Strindberg, Maeterlinck! Pisec Idiota in Bratov Karamazov je početnik moderne psihopatologije, med prvimi je spoznal silo čutnosti, ki cika že na perverzni nagon. Kar pomeni Jasnopoljanec v splošni analizi posameznika in družbe, to odtehta Dostojevski na polju psihijatričnih pojavov: hudodelci, epileptiki, nevrasteniki, skeptiki, pironisti, zavrženci, razdedičenci so njegovi junaki. Brez ravnovesja nas vodi v dušne prepade in brezna, zapletene

labirinte misli in čustva, v podzavestnost, elementarnost, uganke, dočim je na pr. pri Turgenjevu in Tolstem vse kot na dlani. Navadni kraseči pridevki so zanj: ekstatičen, vizionaren, satanski.

Silno neposredno se dojmijo njegovi spisi, saj je vse sam prečutil, preživel. Kot nihilist obsojen na smrt — tovariš mu je zblaznel vsled tega — pomiloščen na štiri leta kátorge si je zakorenili božjastnik čisto razdrmal živčevje. Njegov časopis v Petrogradu je bedasto prepovedan, beda davi ljubljenca Muz na vseh koncih in krajih, da se nadčloveško upira pod težo dolgov in slednjič zbeži v London, Pariz. Pridruži se nepriznanje, zasmeh; ni čudo, če se vsled hlastnega pisanja ni utegnil osredotočiti. Obširnost in ponavljanje — v poedinih slučajih imitatoričnega značaja — je znan nedostatek v kompoziciji njegovih romanov, ki se začenjajo radi tik pred polomom, se odigravajo skoro brez zunanjih dogodkov, polni vztrajne in ostroumne analize, spretnega zavozlanja in zamotanih situacij. Ne oporekam pa, če si je kdo še česa želel ob razpletku na pr. v Zločinu in kazni, umotvoru, ki očituje, kako socialna okolica zaseje v človeško psiho seme in kal zločina, dočim so Prizori iz mrtve hiše pokazali prvič v deželi knute, da je poživljeni kaznjenelec tudi po božji podobi ustvarjen in kljub mijazdom ambijenta zmožen moralne moči ter dostikrat nenavadno darovit . . . Ker Dostojevski ni bil dramatik, voli večkrat formo spominov, pisem, pripovedovanje v prvi osebi kakor ravno v predstojećem Mrtvem domu, kjer je v obliki zapuščenih papirjev plemiškega jetnika, ljubosumnega ubijalca svoje žene, veličastneje nego Pellico v Le mie prigioni razodeva povsem nov svet, obljuden po konglomeratu raznorodnih življev. Siva sivina sibirske prisilne delavnice leži nad temi žaljivo vljudnimi poljskimi žlahčiči, simpatičnimi Čerkezi, nad Tatarsi, Judi, ruskimi plemenitaši, mužiki in potepuhi ter razbojniki, katerim je skupna zgolj neiztrebljiva mržnja do blagorodnih beloročnikov. Življenje teh „nesrečnikov“, kakor so ruski ljudje v intuitivni prolepsi krstili zločince, je razkrojeno pred našo zenico, seve v nekoliko temperirani razsvetljavi, nego je bilo jetnikovanje Dostojevskega, zakaj cenzura mu je očkovala preko rame . . . Oglejte si o priliki te slike, skice in scene: delo, cerkev, prazniki, kopelj, bólnica, rafinirano šibanje in bičanje, pri katerem se omenja marquis de Sade in marquise de Brinvilliers, glediška predstava, upor, beg, ostrožne živali, vrinjene tuje zgodbe. Katoržniki kradejo nekako umetniško zaradi kraje same drug drugemu, vtihotaplajo s tatinsko zvitostjo žganje v črevih, opletelih ob skritih udih života, si zahočejo včasih nepremagljivo nastopiti kot neodvisen gospod, kar se zgodi s kako premeditirano pijanščino, nekateri na pr. Šapkin so nadvse zabavni humoristi, ki blagodejno prekinjajo enolično mrkost arestantov . . . Za nešolane bralce bo menda kakšna stran umovanja in razglabljanja preveč, paznemu odpre neznanatna opazka razgled v sinjo daljo. — Končno bodi pristavljeno, da bi bila banalnost, hvaliti odlični Levstikov prevod.

Anton Debeljak.

Zbornik. Na svetlo daje „Matica Slovenska“. XIV. zvezek. Uredil dr. Fran Hešič. V Ljubljani, 1912. V. 80. 125 str.

Matičnega Zbornika 14. zvezek nam je prinesel nekaj črtic iz življenja dveh priložnostnih pesnikov, namreč abbeja Martina Kuralta in profesorja Iv. Ant. Zupančiča. Ako bi ne bila ta dva že sičer kot vzbujavca slovenskega rodoljubja in narodne zavednosti, ki sta se z Linhartom in Vodnikom vred med prvimi zanimala za slovensko narodno pesem, vredna naše posebne pozornosti, samo kot priložnostna pesnika z bombastno nemško dikcijo, bi menda komaj vzbujala večje zanimanje, kajti priložnostni pesniki s svojim proslavljanjem raznih rojstev in porok, inštalacij

in inauguracij, slovesnih prihodov in odhodnih sloves i. t. d. rekel bi — si litteraria componere licet vulgaribus — da so čestokrat kakor preglasni prosjaki na božjih potih. Uredništvo Zbornika pravi v pripombi, da je dr. Remešev študijo popolnilo, kar je vse hvale vredno; nam pa kaže pripomniti, da če se je že lotilo popolnjevanja, naj bi jo bilo še bolj popolnilo ter pojasnilo še marsiktero zagonetno, nerazrešeno točko o Kuraltu. Tako n. pr. se mi zdi, da nam je g. pisatelj ostal na dolgu, kar je na 3. strani obljubil, češ da nam bo o Martinovem stricu, župniku Gašperju Kuraltu, kaj več povedal — pa nam še tega ni opomnil, da je bil od 1. 1785 do 8. aprila 1800 župnik in dekan v Mengšu. Na isti strani pravi gospod pisatelj, da o Robertu Kuraltu ne vé, [v kakem razmerju da je bil do Martina Kuralta. Tu se je tudi nudila popolnjevavcu ugodna prilika povedati o Robertu kaj več, četudi bi ne mogel dognati, ali je bil „Martinov brat ali kak drug bližnji sorodnik“, vsaj to bi se iz Linhartovega pisma do Martina, iz stavka (str. 71) „Robert Kuralt ist nicht in Krain, sondern irgendwo in Oesterreich“ dalo povdariti, da Martina in Roberta ne gre zamenjavati oziroma, da Robert ni bil nikdar knjižničar v Lvovu, kakor trdi n. pr. Hurter (Nomenclator literarius) in Meusel (Das gelehrte Deutschland, III. Nachtr.). O Robertu bi popolnjevavec, če je njegovo ime že enkrat omenjeno, lahko povedal vsaj to, kar je znanega o njegovem literarnem delovanju, — morda bi se po tem dalo sumnjati, da utegne biti z Martinom soroden i po pokolenju, kakor mu je bil po mišljenju; toda v tem slučaju bi bil Linhart bržčas dostavil kak „Onkel, Vetter“ ali kaj podobnega. — Za kulturno zgodovino tedanje dobe gotovo Robert ni manj važen od Martina. Nemirna duhova in dosti svojeglavna sta bila oba. — Bil je Robert Kuralt knjižničar v Stiškem samostanu pod zadnjim opatom Francom Ksav. baronom Tauffrerjem, ki ga je pa iz Stiškega samostana relegiral v Schlierbach na Zgornjem Avstrijskem. Ta Robert je 1. 1781 na Dunaju dal na svetlo znamenito delo „Genuina totius iurisprudentiae sacrae principia“, ki je takoj drugo leto potem pri Kurzbecku izišlo v nemškem prevodu. Ker je bil Robert s tem svojim delom med učenim svetom bolj poznan, nego Martin po drugi izdaji Janschövega čebelarstva, od tod mislim, da je nastala Hurterjeva zamemba: „Robertus Curalt Ord. Cist. ab ao. 1784—1811 custos bibliothecae universitatis Leopolitanae“. (Sicer je pa morda Robert samo samostansko ime.)

Pogrešam dalje tudi opombe, da je znal Kuralt svoje priložnostne izdelke mutatis mutandis tudi večkrat porabiti, da je n. pr. pesem, ki jo je recimo 1. 1799 objavil v Lvovu, dvajset let pozneje zopet izdal v Ljubljani. To, kar je izšlo 1. 1800 v Lvovu pod naslovom „Am Feste Johannes des Täufers. Ein Provinziallied für Ostgalizien“ . . . je zopet ponovil v Ilirskem listu št. 29 (16. julija 1819) pod naslovom „Amynt am Tage Johannes des Täufers“. Prvih osem kitic je dobesedno prevzetih. Podpisoval se je M. C. ali pa M. C. I. (Martin Curalt Illyr.) n. pr. v Ilirskem listu 14. julija 1820 (št. 28.) čitamo pod naslovom „Sophron in das Stammbuch seiner Frau“ osmerovrstičen epigram s podpisom M. C., v Ilirskem listu 21. februarja 1823 (št. 8.) zopet rezek epigram „Fortuna, Persmodil und Minerva im Anfange des Jahres:

Fortuna läßt dem Persmodil,
Weil blindlings hin sie so es will,
Noch fort und fort Reichthümer fließen. —
Minerva lacht dazu und spricht:
Ich aber geb' ihm ewig nicht
Die Kunst, Reichthümer zu genießen.

Ta podpis C. je po mojem mnenju tudi Curalt. Kuraltov je bržčas tudi v Ilirskem listu 1820 (št. 1.) „Neujahrswunsch eines Postschreibers“ s podpisom „Striegelswerth am 1. Janmonats 1820 Tachypus Epistolander Postschreiber daselbst. C.“ Čuden je videti ta podpis s C, kajti navadno se je menda pisal s K. Netočna je trditev na strani 2., da je g. Pintar po farni matriki v Stari Loki dognal, da se je oni Kuralt iz l. 1757 rodil v Žabnici od roditeljev Miklavža in Mine. To je dognal Besniški župnik, g. Fr. Pokorn, od katerega je podpisani dobil potrebne podatke in jih Remešu sporočil. — Suum cuique! Spoznali smo na tem iz češčine prevedenem spisu, da je popolnjevanje in krajšanje kaj rado še nepopolno.

Dan na dan lahko opazujemo, kako je sedanja slovenščina ukopana in vgreznjena v moderne imperfektivnarske nauke, zato se ne bomo čudili prevodu, ki je iz „Eben als ich diesen Brief schließe, kömmt ihr Vater zu mir“ napravil „Ravno ko končujem to pismo, prihaja Vaš oče k meni“. — Jaz bi rekel: „Ravno ko sem bil na tem, da pismo končam, je prišel Vaš oče k meni“; tudi „přide“ bi mi ne bil neugoden, nad „přihaja“ se je pa moja izneslovenelost kajpada morala spotekniti. Pa kaj zato? — Samo da je nedovršnikovanju ustrezno, — slovenstvo je rešeno. —

L. Pintar.

Časopis za zgodovino in narodopisje. 9. letnik (1912). Izdaja Zgodovinsko društvo za Slovensko Štajersko, Maribor. 80. 166 str. — Člani društva ga dobe brezplačno, za nečlane stane 6 K.

Nekoliko pozno je razposlalo letos Zgodovinsko društvo ta svoj dar članom, zato pa jih je odškodilo z njegovo bogato in zanimivo vsebino. V prvem članku, „Vitezi Pesničarji“ (str. 1 - 41) opisuje Fr. Kovačič rodbino plemenitašev, ki so imeli svoj prvotni dom v Pesnici pri Mariboru, ki so, kolikor nam zgodovinski viri poročajo, nekako izrastli iz naših domačih tal in bili, kakor vse kaže, domače, slovenske krvi. Od l. 1190., ko zasledimo prvega Pesničarja s pristnim domačim imenom Negoj, pa tje do l. 1574., ko je (25. aprila) umrl zadnji tega imena in rodu, Wolf Konrad, zasledujemo, kolikor je mogoče po ohranjenih virih, zgodovino teh vitezov, ki so igrali svojo veliko vlogo za časa Baumkircherja, Vitovca, celjskih grofov in našega kralja Matjaža. Najvažnejše listine za njihovo življenje so dodane v prepisih in obsegajo dobo od l. 1343—1414. — Fr. Kidrič je objavil zanimiv članek, „Oblega Sigeta v sodobnem hrvaškem opisu“ (str. 42 - 97). Znamenita oblega Sigeta (1566) je bila sicer znana po latinskih in nemških prevodih sodobnega hrvaškega opisa, toda o hrvaškem izvirniku do najnovejšega časa ni bilo ne duha ne sluha, in še leta 1911. je moral Klaić pisati, da je „ili negdje zametnut ili je propao“. A. Kaspret pa je v arhivu kneza Karla Auersperga na gornjeavstrijskem gradu Losensteinleithnu zasledil glagoljski rokopis, ki ga je Kidrič tukaj priobčil prepisanega v latinico. S podrobno analizo zgodovinskih poročil in gramatično preiskavo teksta dokazuje, da je bil pisec tega poročila severni čakavec, ki je poznal hrvaško literarno tradicijo, bil med oblego v Sigetu, prišel 7. septembra 1566 v turško robovstvo in bil pozneje odkupljen. S tem kratkim poročilom pa bogata vsebina tega zanimivega članka seveda ni izčrpana. — M. Dolenc, naš znani pravni zgodovinar in teoretik, je opisal „Postanek in pomen inštrukcij za krvna sodišča na Štajerskem, Kranjskem in Koroškem“ (str. 98 - 115) in pokazal, s kakim uspehom je pridobivala notranje-avstrijska vlada čimdalje več vpliva na justično upravo, absolutistično stremljenje, ki je privedlo nazadnje do tega, da je postalo krvno sodstvo, ki je bilo izkrajno čisto ali vsaj z malimi izjemami samostojno, nazadnje pravcata karikatura. Čuditi se je, da se je, vsaj formalno, vzdržalo tje do srede XIX. stol. (1850). Spis

bo zanimal naše juriste in zgodovinarje. — L. Pintar se je oglasil z razlago dveh krajevnih imen, „Vuizilineseti“ in „Primet“ (str. 116—127), ki je tukaj tako na mestu, da se človek čudeč vpraša, zakaj se je oglasil šele v 9. letniku. Vkljub skrbni preiskavi in mnogim paralelam pa prva razlaga (Vuizilineseti < Luizilineseti = Mala vas > Mava vas > Mavčiče) pač ne bo mogla obveljati. Težišče (odločilno!) tiči v predzadnjih dveh stavkih. Če bi naj bila razlaga verjetna, bi moral pisec dokazati, da se je 1. trdi slovenski *l* že tako zgodaj (v 10. stol.!) začel labijalizirati in 2. da je *l* v nemškem „lützel“ zvenel za slovenska ušesa trdo. Oboje pa je zelo, zelo neverjetno. — V malih izvestjih opisuje Fr. Kotnik „Ženitovanske navade v Slovenjem Plajpergu“ (str. 128—133) in Al. Trstenjak opozarja na „Slovenski robotni patent cesarice Marije Terezije z dne 5. grudnia 1778 za Štajersko“ (str. 133—134). Mnogo bolj ko temu piscu, ki si z nekolikimi vrsticami skuša zasigurati prioritetu slučajne najdbe, pa je hvaležen znanstvenik Avguštinu Stegenšku, ki je zasledil „Nov vir za zgodovino skakačev“, te za zgodovino slovenske reformacije in dobo pred njo tako značilne in pomembne sekte, pa ga je ob enem tudi v celoti priobčil (str. 134—139). Književna (str. 140—144) in društvena poročila (str. 144—159), nekrolog † K. Štreklju, dolgoletnemu in največjemu sotrudniku (160) in imenik članov (161—166), to je ostala vsebina tega bogatega in zanimivega zbornika.

V društvenih poročilih konstatira odbor z obžalovanjem, da nekatere slovenske revije društvenih publikacij niti ne omenjajo, dasi jim pošilja društvo recenzijske izvode. Tega je kriva indolenca in neorijentiranost naše publicistike, ki nam je na veliko škodo. V lanskem „Časopisu“ je izšel znamenit članek, „Dvoje slovenskih fevdskih priseg“, ki je pokazal, da je morala cesarska vlada v Gradcu v 17. in v začetku 18. stol. s slovenskimi vazali poslovati v slovenskem jeziku. O tem članku bi bil vsak naš list moral prinesiti vsaj eden daljši feljton ali celo uvodni članek že zato, da bi se pokazalo, da imamo vsaj nekaj naše slovenske zgodovine. Naša publicistika pa ga je brez izjeme prezrla; zato pa ima vedno odprta ušesa in odprte predale za razne Žukovičeve in Topolovškove fantazije. Znanost in publicistika bi se morali pri nas podpirati in vzajemno delati — pri nas pa je znanstvenik obsojen v to, da mora obtičati med svojimi knjigami in popirji, naš žurnalist pa misli, da zadostuje v vseh naših političnih in kulturnih vprašanjih popolnoma to, kar mu daje njegov lastni „cerebellum“.

V teh naših — ne ravno veselih — razmerah je treba izreči posebno hvalo društvu, ki po veliki večini s privatno požrtvovalnostjo vzdržuje v ogroženem ozemlju muzej in izdaja strogo znanstveno publikacijo. Ta publikacija je posvečena raziskovanju naše zgodovine in našega narodopisa. Spoznavanje tega, kar smo nekdaj bili in kar smo danes, pa je spoznavanje nas samih, prva in nujno potrebna podlaga za realno narodno delo. Širši javnosti je društvo znano po svojem „Časopisu“, ki je v znanstvenem svetu ugledna in cenjena publikacija in ki je v teku teh let — prihodnje letó bo praznoval desetletnico! — združil v sebi skoro vse naše najboljše znanstvenike. Najboljše jamstvo za njegov nadaljnji razvoj je njegova vseskozi resna znanstvena forma, za kar gre hvala sotrudnikom in njegovemu spretnemu in neumornemu uredniku A. Kaspretu, in razveseljivo dejstvo, da se krog njegovih sotrudnikov leto za letom veča, kar ga bo obvarovalo neprijetne enoličnosti in enostranosti. Letos šteje „Zgod. društvo za Slov. Štajersko“ 338 članov, pa bi jih lahko mnogo več. K 10letnici njegovega „ČZN“ naj pristopijo društvu še vsi oni, ki jim je mar razvitka našega znanstva. Naj pomnijo, da je glasilo tega društva edini slovenski časopis za zgodovino in narodopisje. Jož. A. Glonar.

Aleksander Dumas star., Vitez iz Rdeče hiše. (Le Chevalier de Maison Rouge). Roman iz časov francoske revolucije. Prevel Ferdo Perhavec. Trst 1912. Tiskala in založila tiskarna „Edinost“ 8°. 499 str. Cena broš. 2 K 50 v.

Med prevodi iz francoske literature je pri nas Dumas najbolj zastopan. Grof Monte Christo, Trije mušketirji, Dvajset let pozneje — to so romani, ki so znani že v najširših krogih. Občinstvu ugajajo stvari, ki z nenavadno silo podžigajo njegovo domišljijo in vzbujajo vedno rastoče zanimanje. Te lastnosti in instinkte čitajočega občinstva je znal izkoristiti Dumas kot le malokdo: nenavadni, čudežni dogodki, nevarne, kočljive situacije, junaštvo in pustolovščine, viteštvo in intrige so motivi, ki dominirajo v Dumasovih romanih. Snov je vzeta skoro povsod iz slavnih in znanih dob francoske zgodovine; toda Dumas zajema iz zgodovine le toliko, kolikor odgovarja njegovim namenom. Snov najnovejšega prevoda „Vitez iz Rdeče hiše“ je zajeta iz francoske revolucije. Težišče vsega dejanja so razni več ali manj genijalni in drzni poskusi, rešiti kraljico Marijo Antoinetto iz ječe v Templu. Najdrznejši poskusi izhajajo od skrivnostnega viteza iz Rdeče hiše, ki ljubi kraljico, dasi je ni nikdar videl — sploh ima kraljica čudovit vpliv na vse moške. Vsi poskusi izpodlete, kraljičina glava pade pod giljotino, vitez se usmrti sam pod moriščem. Drugi zarotniki in vsi, ki so „osumljeni“, da so premalo republikanski, padejo na morišču, tako tudi dva navdušena republikanca, Maurice in Lorin, ki nehoti in nevede stopita v dotiko z zarotniki: prvi, ker ljubi „aristokratino“ Genevieve, drugi, ker noče zapustiti svojega prijatelja niti tedaj, ko postane ta skoro izdajalec republike.

Vse vrline in hibe Dumasovega talenta najdemo tudi v tem romanu: Živo, temperamentno pripovedovanje, spretno slikanje nenavadnih situacij, iznajdljivost v tehniki in razvoju, to so vrline, ki jih nihče ne more Dumasu odrekati. Na drugi strani pa pogrešamo psihološkega poglobljenja, pogrešamo intimnih vezi med dejanjem in značaji. Tudi ne smemo iskati v Dumasovih romanih kakih posebnih idej; pripovedovanje je tu samo sebi namen, vse je preračunjeno na efekt in na pridobitev občinstva — na škodo literarni vrednosti.

Dr. Fr. Sturm.

Pravljice. Tiskal in založil Dragotin Hribar v Ljubljani. 4°. 71 str. Cena 5 K.

Pravljice — to je ves naslov zbirki 9 pravljic. Že v naslovu pogrešamo opazko, da je v knjigi 12 slik, zavzemajočih po celo stran, in da so te pravljice ponatisk iz lanskega „Slovana“. V predgovoru šele se nam predstavi prireditelj te zbirke, Fr. I(lešič), in tu tudi izvemo, da je prva pravljica prevod češke Zlatolaske K. Jarom. Erbena, vse ostale so pa prevedene iz krasne hrvatske knjige „Narodne pripovijetke“, ki jo je izdala l. 1911. Matica Hrvatska kot izredno izdanje in jo je ilustriral Ljuba Babič.

Lepa knjiga so te „Pravljice“, po vnani obliki slične na pol Zupančičevim „Palčkom Poljancem“. Pravljice niso izvorno slovenske; pa saj je v narodnih pričah raznih narodov toliko vzajemnosti v motivih, osebah in v dejanju, da se smatrajo lahko za skupno last naivne ljudske duše, tako da se dado celo nemške ali francoske pravljice presaditi, recimo, na naša tla, ne da bi se nam dozdevale po svojem izvrhu tuje, kaj šele slovanske, bodi si narodne, bodi si umetne. Seveda jim je treba dati tako jezikovno obliko, da se čuje iz nje domače pripovedovanje; zato pa mora biti dejanje preprosto, ne preveč nakinčeno in razpredeno, vsebina čudovito „pravljiska“ z markantnimi osebami jasnih obrisov. Take „storije“ prijajo mladini in take so tudi večinoma pravljice v pričujoči knjigi; bile bi še boljše, če bi imele nekatere, n. pr. Div - konjič, manj zapleteno dejanje. Pozna se pa vsem, da izhajajo iz matice našemu sorodnega jezika, tako da bo naši mladini marsikak izraz

neumeven, ki ga hrvatska dobro razume, in bo radi tega trpela jasnost dejanja. Omenim le nekaj izrazov, ki bi se biti morali vsaj v oklepajih pojasniti, n. pr. *diple* (str. 13) = piščal, *duda*; se z njima zagrlj in izljubi (15), težka žgalina (12) = solnčna pripeka; *lunji* (22) = ptice kanje; *plandovališče* (37) = počivališče; *vože* (43) = vrv; *človeški konaki* (51) = domovi; v *nevolji* (52) = v nesreči; *kraljevska zob* (54) = zobanje, piča; *venčati se* (58) = poročiti se; *slak* (65) = svlak, kačji lev ali meh i. t. d. Če naj mladina pravljice razume, mora umeti tudi posamezne izraze, ki so za filologa lahko slastna jedrca, za učenčka pa zagatne lupine. Tudi bi nam bolj prijalo: niz dragih korald ali biserov, nego perlic (5), cekini namesto: dukati (31), mazilo namesto maža (53); stara devojčura (30) se čuje v slovenščini preveč zaničljivo. — Po splošni vsebini mi ne ugaja „Zmaj ženin“. —

Knjiga je opremljena z res lepimi slikami, prve štiri so celo v barvnem tisku; doslej nimamo tako okusno ilustrirane mladinske knjige. Tudi tisk je ličen, toda papir starinsko rumen in preveč lesen; pogreša se tudi običajno kazalo. Glavna hiba na knjigi pa je ta, da je draga, z ozirom na njen postanek — predraga. Hrvatska knjiga, tiskana na lepem satiniranem papirju, stane menda le 3 K. W.

„ГЛАСНИК СРПСКОГ ГЕОГРАФСКОГ ДРУШТВА“. L. 1910. so v Belgradu ustanovili „Srpsko geografsko društvo“; predsednik je najodličnejši jugoslovanski geograf, vseučiliški profesor Jovan Cvijić, čigar ime slovi daleč preko srbskih mej. Društvo je pričelo svoje delovanje z mesečnimi sestanki ter s prireditvijo dveh fotografskih razstav, lani pa je dobilo svojo publikacijo: „Glasnik srpskog geografskog društva — Bulletin de la Société Serbe de Géographie“, ki ga urejmeta Cvijić in vseučiliški docent P. Vujević. List izhaja dvakrat na leto v sešitkih po 10–12 tiskanih pol s slikami; cena vsakemu sešitku je 4 dinarje (v inozemstvu 5). V uvodnem članku naglašja Cvijić, da je namen publikacije zemljepisno raziskavanje Balkanskega polotoka s Hrvatsko, Istro in Kranjsko ter sosednjih dežel; pečati se hoče tudi s sorodnimi strokami, v kolikor imajo stike z zemljepisom. To dokazuje prvi sešitek z bogato in mnogovrstno vsebino. Vujević razpravlja o vplivu sosednjih morjā na temperaturne razmere Balkanskega polotoka, N. Košanin o gozdni flori v Šarplanini. T. R. Gjorgjević popisuje v študiji „Ekonomija i evolucija naselja“, kako se je dvoje vzhodnosrbskih vasi razvijalo tekom zadnjih 200 let pod vplivom izpremenjenih gospodarskih razmer. D. Gorjanović preiskuje hidrografijo kraškega sveta okrog Generalskega stola na Hrvatskem. V. Petković podaja tektonično sliko belgrajske okolice. A. Gavazzi pobija Gnrirsovo hipotezo, da se je vzhodna jadranska obala tekom zadnjih 2000 let znižala. R. T. Nikolić zasleduje poledenitev Šarplanine, poljski geograf L. Sawicki iz Krakova razlaga postanek Boke Kotorske, K. N. Kostić podaja zgodovino Pirota in tamošnjega izdelovanja preprog, po katerem slovi to mesto. Za temi razpravami pridejo manjše razpravice in zapiski, ki so razvrščeni na več oddelkov, kakor „Balkanski karst (!) i speleologija“, turistika, zemljepisna terminologija, bibliografija itd. Za občinstvo, ki ni zmožno slovanskih jezikov, je dodan na 14 straneh posnetek vsebine večjih razprav („Abrégé du Bulletin de la Société Serbe de Géographie“) pretežno v francoskem in deloma v nemškem jeziku; uredništvo sprejema tudi angleške in italijanske posnetke. — „Glasnik srpskog geografskog društva“ je sijajen dokaz, da srbska znanost izza ustanovitve belgrajskega vseučilišča čvrsto napreduje; želimo, da bi postal osrednje glasilo vseh jugoslovanskih geografov, tudi slovenskih. Cvijićevo ime jamči, da se bo list ohranil na dosedanji znanstveni višini. M. Pajk.

Uredništvo došle književne novosti:

- Novi akordi. Založništvo L. Schwentner. L. XI., št. 6.
- Vladimir Knaflič, Jugoslovansko vprašanje. V Ljubljani 1912. Založil L. Schwentner. V. 8°. 94 str. Cena 1 K 80 v.
- Ljudevit Furlani, O najvažnejših političnih in socialnih strankah in strujah ali kratek uvod v praktično politiko. (Ljudska knjižnica VI.—X. zvezek). Celje 1912. 8°. 144 str. Cena broš. 2 K 50 v, po pošti 20 v več.
- Časopis za zgodovino in narodopisje. Izdaja Zgodovinsko društvo v Mariboru. Urejuje Anton Kaspret. Maribor, 1912. 9. letnik, snop. 1—4.
- Dr. Fr. Kidrič, Oblega Sigeta v sodobnem hrvaškem opisu. Maribor, 1912. V. 8°. 58 str. (Se naroča pri „Zgodovinskem društvu“ ali pa v „Cirilovi tiskarni“ v Mariboru ter stane 1 K, s poštnino 1 K 10 v.)
- Ferd. Seidl, Širokočelni los (*Alces latifrons*) v starejši diluvijalni naplavini Ljubljanskega barja. Ljubljana. Posebni odtis iz „Carniole“ 1912. zvezek 4. V. 8°. 14 str.
- Vojska na Balkanu. Priredila c. kr. profesorja Anton Sušnik in dr. Vinko Šarabon. Založila Katoliška bukvarna v Ljubljani. Sešitek 5. in 6. Cena 80 v.
- Spisi Mišjčkovega Julčka. IV. zvezek. Z 19 slikami. V Ljubljani, 1912. Last in založba „Društva za zgradbo Učiteljskega konvikta“. 8°. 115 str.
- Popotnik. Pedagoški in znanstven list. V Ljubljani. Let. XXXIV., št. 1.
- Dom in Svet. Letnik XXVI., št. 1, 2.
- Slovan. Let. XI., št. 1, 2.
- Slovenska Žena. Glasilo slovenskih žen. Let. I., št. 6. in 7.
- Planinski Vestnik. Leto XIX., št. 1.
- Lovec. List za lov in ribarstvo. Leto IV., št. 1.
- Slovenski sadjar. List za pospeševanje sadjarstva. Odgovorni urednik M. Humek. V Ljubljani, 1913. Letnik I., št. 1.
- Koledar Slov. ilustrovanega tednika 1913. Naročniki ga dobe brezplačno in poštne prosto, za nenaročnike pa stane 1 K in poština 20 v.
- Rudolf Franjin Magjer, Novi zvuci. Treća knjiga pjesama „Porivi“. Treće popunjeno izdanje. 1912. 8°. 143 + 64 str.
- Savremenik. Zagreb. God. VIII., br. 1.
- Prosvjeta. Zagreb. God. XXI., br. 1.
- Język polski, przedtem Poradnik językowy. Kraków. Rocz. I., zeszyt 1.

Največja slovenska hranilnica!

Največja slovenska hranilnica!

Mestna hranilnica ljubljanska

v Ljubljani, v lastni hiši, Prešernova ulica števil. 3

je imela koncem leta 1912 660 milijonov kron denarnega prometa,
42 milijonov kron vlog in 1 milijon 300 tisoč K rezervnega zaklada.
Sprejema vloge vsak delavnik. — Sprejema tudi vložne knjižice drugih
denarnih zavodov.

Vloženi denar obrestuje po

  $4\frac{1}{2}\frac{0}{10}$ brez odbitka.

Pripisuje nevzdignjene obresti vsakega pol leta h kapitalu, da se tudi obrestujejo. Hranilnica je pupilarno varna. V njo vlagajo c. kr. sodišča in jerobi denar mladoletnih otrok in varovancev, župnišča cerkven, občine pa občinski denar. Hranilnica stoji pod javno kontrolo in nadzorstvom c. kr. deželne vlade. Izključena je torej vsaka izguba vložnega denarja in to tudi za časa vojske, ker ima hranilnica denar razposojen na zemljišča. — Hranilnica posoja na zemljišča in poslojpa proti $5\frac{1}{4}\frac{0}{10}$ obrestim in najmanj $\frac{3}{4}\frac{0}{10}$ amortizacije.

Za varčevanje ima vpeljane lične domače hranilnike. — Posoja tudi na menice in vrednostne papirje.